

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

Diplomsko delo

**NAČELO SUBSIDIARNOSTI EVROPSKE
UNIJE**

Samra Ičanović

Ljubljana, oktober 2011

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA UPRAVO**

DIPLOMSKO DELO

NAČELO SUBSIDIARNOSTI EVROPSKE UNIJE

Kandidatka: Samra Ičanović
Vpisna številka: 04037462
Študijski program: Univerzitetni študijski program Uprava prva stopnja
Mentor: doc. dr. Alenka Kuhelj

Ljubljana, oktober 2011

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA

Podpisana Samra Ičanović, študentka prve stopnje univerzitetnega študija Uprava, z vpisno številko 04037462, sem avtorica diplomskega dela z naslovom: »Načelo subsidiarnosti Evropske unije«.

S svojim podpisom zagotavljam, da:

- je predloženo delo izključno rezultat mojega lastnega raziskovalnega dela,
- sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric, ki jih uporabljam v predloženem delu, navedena oz. citirana v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem poskrbela, da so vsa dela in mnenja drugih avtorjev oz. avtoric navedena v seznamu virov, ki je sestavni element predloženega dela in je zapisan v skladu s fakultetnimi navodili,
- sem pridobila vsa dovoljenja za uporabo avtorskih del, ki so v celoti prenesena v predloženo delo in sem to tudi jasno zapisala v predloženem delu,
- se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del, bodisi v obliki citata bodisi v obliki skoraj dobesednega parafraziranja bodisi v grafični obliki, s katerim so tuje misli oz. ideje predstavljene kot moje lastne – kaznivo po zakonu (Zakon o avtorstvu in sorodnih pravicah, Ur. list RS, št. 21/95), kršitev pa se sankcionira tudi z ukrepi po pravilih Univerze v Ljubljani in Fakultete za upravo,
- se zavedam posledic, ki jih dokazano plagiatorstvo lahko predstavlja za predloženo delo in za moj status na Fakulteti za upravo,
- je elektronska oblika identična s tiskano obliko diplomskega dela ter soglašam z objavo dela v zbirki »Dela FU«.

Diplomsko delo je lektorirala: Laura Brataševc

Ljubljana, 19.10.2011

Podpis avtorja/-ice: _____

POVZETEK

Načelo subsidiarnosti kot pravno načelo izvira iz Pogodbe o Evropski uniji (Maastrichtska pogodba) in ureja razmerje med pravnimi redi držav članic in pravnim redom EU. To pomeni, da Evropska unija sme ukrepati in sprejemati odločitve le, če ciljev takšnega ukrepanja ne bi bilo mogoče uresničiti na ravni držav članic Unije. Načelo subsidiarnosti je pomembno tudi v okviru samih državljanov, saj je eden izmed ciljev tega načela tudi približevanje odločanja k državljanom. Do ključnih sprememb je prišlo s sprejemom Lizbonske pogodbe, katera daje veliko večjo pristojnost tako Evropskemu kot nacionalnim parlamentom. Z vidika nacionalnih parlamentov Lizbonska pogodba uvaja mehanizem glede samega preverjanja načela subsidiarnosti in sicer »mehanizem zgodnjega opozarjanja«, kar pomeni, da imajo nacionalni parlamenti na voljo osem tednov, da za Komisijo oblikujejo mnenje o zakonodajnih aktih v pripravi, le-ta pa ga mora hkrati posredovati Evropskemu parlamentu in Svetu, s tem pa je postopek postal preglednejši, razprave pa še bolj raznolike.

Ključne besede: Načelo subsidiarnosti, nacionalni parlamenti, Evropska unija, Lizbonska pogodba.

SUMMARY

THE PRINCIPLE OF SUBSIDIARITY OF EUROPEAN UNION

The principle of subsidiarity as a legal principle derived from the Treaty on European Union (Maastricht Treaty) and the relationship between the legal systems of the Member States and the EU acquis. This means that the European Union must act and take decisions only if the objectives of such an action could not be achieved by the Member States of the Union. The principle of subsidiarity is also important in the context of citizens themselves, as one of the objectives of this principle, the decision-making closer to citizens. To key changes occurred with the adoption of the Lisbon Treaty, which provides much greater power to both European and national parliaments. From the perspective of national parliaments, Lisbon Treaty introduces a mechanism of verification itself, namely the principle of subsidiarity "early warning mechanism", which means that national parliaments have eight weeks to form an opinion of the Commission on legislative acts in the pipeline, but it must be simultaneously forwarded to the European Parliament and the Council. This made the process more transparent and discussions are more diverse.

Key words: The principle of subsidiarity, national parliaments, European union, The Treaty of Lisbon.

KAZALO

IZJAVA O AVTORSTVU DIPLOMSKEGA DELA	i
POVZETEK.....	ii
SUMMARY	iii
KAZALO.....	iv
KAZALO PONAZORITEV.....	iv
KAZALO SLIK.....	iv
1 UVOD.....	1
2 ZGODOVINA RAZVOJA EU	3
2.1 Od Evropske skupnosti do Evropske unije.....	3
3 OSNOVNA OPREDELITEV NAČELA SUBSIDIARNOSTI.....	9
3.1 Etimološka in terminološka opredelitev načela subsidiarnosti	9
3.2 Zgodovinski razvoj načela subsidiarnosti.....	9
3.3 Splošna opredelitev načela subsidiarnosti	10
3.4 Razvoj načela subsidiarnosti po pogodbah	11
3.5 Protokol o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti	12
4 DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE KOT NACIONALNI PARLAMENT	13
4.1 Opredelitev in delovanje Državnega zbora Republike Slovenije	13
4.2 Funkcije Državnega zbora Republike Slovenije	14
4.3 Poslovanje Državnega zbora Republike Slovenije.....	14
4.4 Slovenija v Evropski uniji.....	15
5 NAČELO SUBSIDIARNOSTI IN LIZBONSKA POGODBA	16
5.1 Splošne spremembe z Lizbonsko pogodbo	16
5.2 Vloga Evropskega parlamenta po uveljavitvi Lizbonske pogodbe.....	18
5.3 Vloga nacionalnih parlamentov po uveljavitvi Lizbonske pogodbe	19
5.4 Vloga Državnega zbora Republike Slovenije po uveljavitvi Lizbonske pogodbe	21
5.5 Nadzor upoštevanja načela subsidiarnosti.....	23
6 ŠTUDIJE PRIMEROV UPOŠTEVANJA NAČELA SUBSIDIARNOSTI.....	25
6.1 Predlog direktive o sezonskih delavcih.....	25
6.2 Program za razdeljevanje hrane najbolj ogroženim osebam	25
6.3 Direktiva za enotno železniško območje.....	26
7 ZAKLJUČEK.....	27
LITERATURA IN VIRI.....	29

KAZALO PONAZORITEV

KAZALO SLIK

Slika 1: Tri stebrna struktura Evropske unije	6
--	---

Slika 2: Države članice Evropske unije8

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

DZ – Državni zbor

EU – Evropska unija

ESPJ – Evropska skupnost za premog in jeklo

EGS – Evropska gospodarska skupnost

EURATOM – Evropska skupnost za atomsko energijo

EEA – Enotni evropski akt

Protokol Osnutka – Protokol o uporabi načel subsidiarnosti in sora

1 UVOD

Beseda subsidiarnost izhaja iz latinskega izraza »subsidium«, ki pomeni pomoč ali podporo (Surk, 1999, str. 325). V nastanku tega načela so se osredotočili na različna pojmovanja, ki pa se nanašajo na organizacijsko zamisel družbene zgradbe, temeljna načela politične ureditve, razdelitev pristojnosti pri izvrševanju javne oblasti in teoretično utemeljitev države. Skupna točka teh pojmovanj sta človek in pojmovanje najboljše ureditve družbe oziroma države. Načelo je nadalje razvijala cerkvena doktrina, danes pa je moderno načelo, ki ima filozofski, pravni in upravno-organizacijski pomen.

Načelo subsidiarnosti kot pravno načelo izvira iz Pogodbe o Evropski uniji (PEU) oziroma Maastrichtske pogodbe in ureja razmerje med pravnimi redi držav članic in pravnim redom Evropske unije (EU). Cilj načela je obvarovati zmožnosti in odločitve držav članic EU ter določati o sprejemanju ukrepov EU na področjih, kjer nima zakonodajne pristojnosti, vendar le-te niso izključne. Načelo subsidiarnosti je kot pojem javnosti dokaj nepoznan, zato je namen diplomskega dela to načelo opredeliti, oznaniti njegovo problematičnost in pomen za samo EU oz. nacionalne parlamente. Pomembno je omeniti tudi sam razvoj EU, saj uveljavitev vsake nove pogodbe prinese določene spremembe in tako je tudi na področju načela subsidiarnosti (Evropski parlament, 2011).

Načelo ima samo po sebi tudi prednosti in slabosti. Prednost z uvedbo Lizbonske pogodbe je predvsem ta, da skušajo nacionalni parlamenti EU še bolj približati državljanom in državljanke ter učinkovito prispevajo k oblikovanju evropskega političnega prostora, slabost pa je, da je njegova opredelitev v PEU dokaj pomanjkljiva, ter da se pojavlja vprašanje, katera institucija je najprimernejša za nadzor nad uresničevanjem načela subsidiarnosti.

S sprejemom Lizbonske pogodbe je prišlo do ključnih institucionalnih in ostalih sprememb, sploh pa za nacionalne parlamente, za katere Lizbonska pogodba uvaja t.i. »mehanizem zgodnjega opozarjanja«. To pomeni, da imajo nacionalni parlamenti na voljo osem tednov, da za Komisijo oblikujejo mnenje o zakonodajnih aktih v pripravi, le-ta pa ga mora hkrati posredovati Evropskemu parlamentu in Svetu Evropske unije. Lizbonska pogodba dodaja tudi regionalno in lokalno razsežnost načela subsidiarnosti.

V svojem diplomskem delu tako poskušam raziskati področje načela subsidiarnosti in opredeliti upoštevanje oz. neupoštevanje le-tega. Najprej je pomembno samo zavedanje pojma načela subsidiarnosti, katerega sem predstavila skozi sam razvoj EU, pa vse do podrobne opredelitve pojma. Kot je že omenjeno, Lizbonska pogodba uvaja do zdaj najbolj učinkovite spremembe ter daje veliko večjo pristojnost Evropskemu parlamentu, kot nacionalnim parlamentom držav članic in s slednjega vidika mi je kot državljanke Republike Slovenije pomembna tudi opredelitev slovenskega nacionalnega parlamenta - Državnega zbora, njegove naloge ter pristojnosti in ne nazadnje tudi vloga po sprejetju Lizbonske pogodbe.

V diplomskem delu je uporabljena deskriptivna, komparativna in zgodovinska metoda dela. Za literaturo in vire so uporabljena številna domača in tuja dela – knjige, članki, zborniki ter viri z interneta.

Diplomsko delo je razdeljeno na več delov. V prvem delu je na splošno opisana zgodovina razvoja EU, vključno s spremembami po sprejemu Lizbonske pogodbe, katera je na zadnje sprejeta in trenutno veljavna pogodba. Nato sledi opis samega načela subsidiarnosti – najprej etimološka opredelitev pojma, zgodovinski razvoj, splošna opredelitev ter spremembe, ki jih je prinesla Lizbonska pogodba na tem področju. V četrtem poglavju sledi predstavitev Državnega zbora kot nacionalnega parlamenta Republike Slovenije, pristojnega za izvajanje politike oz. glavnega zakonodajalca tako na nacionalni ravni kot ravni za evropske zadeve. V petem poglavju so predstavljene ključne spremembe na področju načela subsidiarnosti, ki jih je prinesla Lizbonska pogodba in zadnje, šesto poglavje, v katerem so navedeni določeni primeri, kjer se je obravnavalo načelo subsidiarnosti.

2 ZGODOVINA RAZVOJA EU

2.1 OD EVROPSKE SKUPNOSTI DO EVROPSKE UNIJE

Druga svetovna vojna je prinesla ogromno gorja, a hkrati tudi nov začetek – začetek EU. Le – ta se je namreč pričel tik pred koncem druge svetovne vojne, saj so se nekatere države že takrat dogovarjale o morebitni združitvi. Tako je takratni britanski premier Winston Churchill predlagal Franciji združitev, Poljska in Češka sta v letu 1942 podpisali konfederacijo Poljska – Češka, o sodelovanju pa sta se dogovarjali tudi Nizozemska in Belgija. Iz že omenjenega je razvidno, da je druga svetovna vojna izhodišče za tolikšno število zamisli o sodelovanju, združevanju in povezovanju evropskih držav.

Po koncu druge svetovne vojne so bile razmere še vedno zelo napete med Vzhodom in Zahodom. Posledično je tako Jean Monnet - poznan po tem, da si je prizadeval za čim več miru – prepričal takratnega francoskega zunanjega ministra Roberta Schumana in nemškega kanclerja Konarda Adenauerja, da bi bilo treba ustanoviti skupnost nekaterih držav, katero bi oblikovali skupni interesi držav.

Tako je na dan 9. maja¹ 1950, tedanji francoski minister Robert Schuman postavil »temeljni kamen« za začetek gradnje Evropske skupnosti (EUROPA, 2011). Za Evropo, ki je takrat še iskala izhod iz gospodarske in politične krize, je Schuman predlagal oz. predstavil novo idejo evropske integracije, takrat pomembne za vojaške namene, in sicer oblikovanje skupnega trga v industriji premoga in jekla. Tako so leto kasneje, 18. aprila 1951 ustanovili prvo evropsko skupnost – Evropsko skupnost za premog in jeklo (ESPJ), katero je podpisalo prvih šest držav članic: Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Luksemburg in Nizozemska. Glavni cilj ESPJ je bil odstraniti trgovinske ovire in ustvariti skupni trg za pretok premoga in jekla v državah članicah, okrepiti rast števila zaposlenih ter zvišati življenjski standard (Ješovnik, 2002, str. 15). Pogodba je tudi predvidevala, da bi se lahko prosto, brez taks in carinskih obveznosti, gibali tudi kapital in delavci.

Po uspešnem delovanju skupnega trga za premog in jeklo se je pokazalo, da bi bilo dobro razširiti gospodarsko združevanje tudi na ostale izdelke. Na osnovi teh idej so zunanji ministri takratnih (šestih) držav članic 25. marca 1957 s prvo Rimsko pogodbo ustanovili Evropsko gospodarsko skupnost (EGS) ter Evropsko skupnost za atomsko energijo (EURATOM), ki je nastala z drugo Rimsko pogodbo in stopila v veljavo z letom 1958 (Benko in dr., 2002, str. 9). Gre za ločeni pogodbi, vendar sta obe podpisani v Rimu, od koder tudi njuno ime. Šest članic ESPJ se je tako z Rimsko pogodbo zavezalo k vzpostavitvi skupnega trga in oblikovanju ekonomskih politik. Prva Rimski pogodba se imenuje tudi »okvirna pogodba«, katere glavni

¹ Danes je 9. maj postal evropski simbol (dan Evrope), ki poleg zastave, himne, gesla in enotne valute (eura) opredeljuje politični subjekt Evropske unije. Dan Evrope je priložnost za dejavnosti in dogodke, ki Evropo približajo njenim državljanom in narode med seboj.

cilj je notranji oz. gospodarski trg brez meja oz. temelji na »štirih svoboščinah«, ki pa so prost pretok ljudi, blaga, storitev in kapitala (Vršaj, 2002, str. 79).

Vzrok za nastanek EURATOM je bilo pomanjkanje virov energije. Šest ustanovnih držav članic je namreč želelo doseči energetska neodvisnost v jedrski energiji, vendar so bili stroški previsoki in tako se je posledično več držav združilo v skupnost EURATOM. Glavni namen te pogodbe je bil oblikovanje in razvoj jedrske industrije v Evropi – vse države članice naj bi razvile atomsko energijo in si zagotovile oskrbo z njo, pogodba pa hkrati skrbi za varnost, in sicer tako, da preprečuje uporabo jedrskega materiala za civilno rabo ali vojaške namene. V zadnjih letih so veliko prahu dvigala sama vprašanja o varnosti jedrske energije (skladiščenje radioaktivnih odpadkov, varnost jedrskih objektov itd.) in tako je s tega vidika marca 2007 Evropska komisija pregledala EURATOM ter ocenila njegovo prihodnost, katerega rezultat pa je bil pozitiven. Naloga skupnosti EURATOM je, da mora še naprej skrbeti za varno uporabo jedrskega materiala in za ostale zaščite.

Sledila je prva širitev Evropske skupnosti, in sicer najprej z Veliko Britanijo, ki je leta 1961 vložila prvo uradno prošnjo za polnopravno članstvo k Evropski skupnosti, za tem pa še Danska in Irska. Vse tri države so bile sprejete leta 1973. Po vzpostavitvi demokracije v Grčiji, Španiji in na Portugalskem so tudi te države vložile svojo prvo prošnjo za članstvo k Evropski skupnosti, in sicer Grčija leta 1975, Španija in Portugalska pa leta 1977; Grčijo so sprejeli leta 1981, ostali dve državi pa leta 1986.

Istega leta se je zgodila še ena pomembna prelomnica, in sicer uveljavitev Enotnega evropskega akta (EEA), ki je bil podpisan leta 1986, v veljavo pa je stopil z letom 1987. Evropsko gospodarstvo se je namreč iz leta v leto krepilo, za kar ima velike zasluge ravno EEA, ki je pomemben za več področij in predstavlja zavezo k cilju uresničevanja enotnega in notranjega trga (Ješovnik, 2002, str. 15). Ena pomembnih sprememb je okrepitev organov - večja vloga EP v zakonodajnem postopku in krepitev moči Sveta. Lahko bi rekli, da je EEA najbolj temeljita revizija ustanovitvenih pogodb, ki uvaja veliko materialnopravnih in institucionalnih sprememb. Z EEA dobimo tudi novo politiko, predvsem ekonomsko, monetarno, gospodarsko in socialno ter politiko na področju varstva okolja in razvoja tehnologij, dobimo pa tudi novo institucijo, in sicer Evropski svet.

Po zadnji širitvi se je prvih 12 držav odločilo za večji razvoj Evropske skupnosti in tako so decembra 1991 sklenili, da enotni trg razširijo z gospodarsko in denarno unijo, politiko pravosodja in notranjih zadev ter skupno zunanjo in notranjo politiko, s čimer je Evropska skupnost dobila novo ime, in sicer Evropska unija (Benko in dr, 2002, str. 9). Pogodbo o Evropski uniji je 12 držav članic podpisalo 7. februarja 1992 na Nizozemskem v Maastrichtu², veljati pa je začela leta 1993. Ta pogodba označuje nove stopnje v procesu oblikovanja čedalje tesnejše zveze med narodi Evrope. Sodelovanje se je razširilo na področje monetarne in ekonomske unije, ki je pozneje privedla do uvedbe skupne valute, uvaja pa tudi tri stebre, ki so odraz strukture EU. Bistveni cilj PEU je bila nadgradnja enotnega evropskega trga s

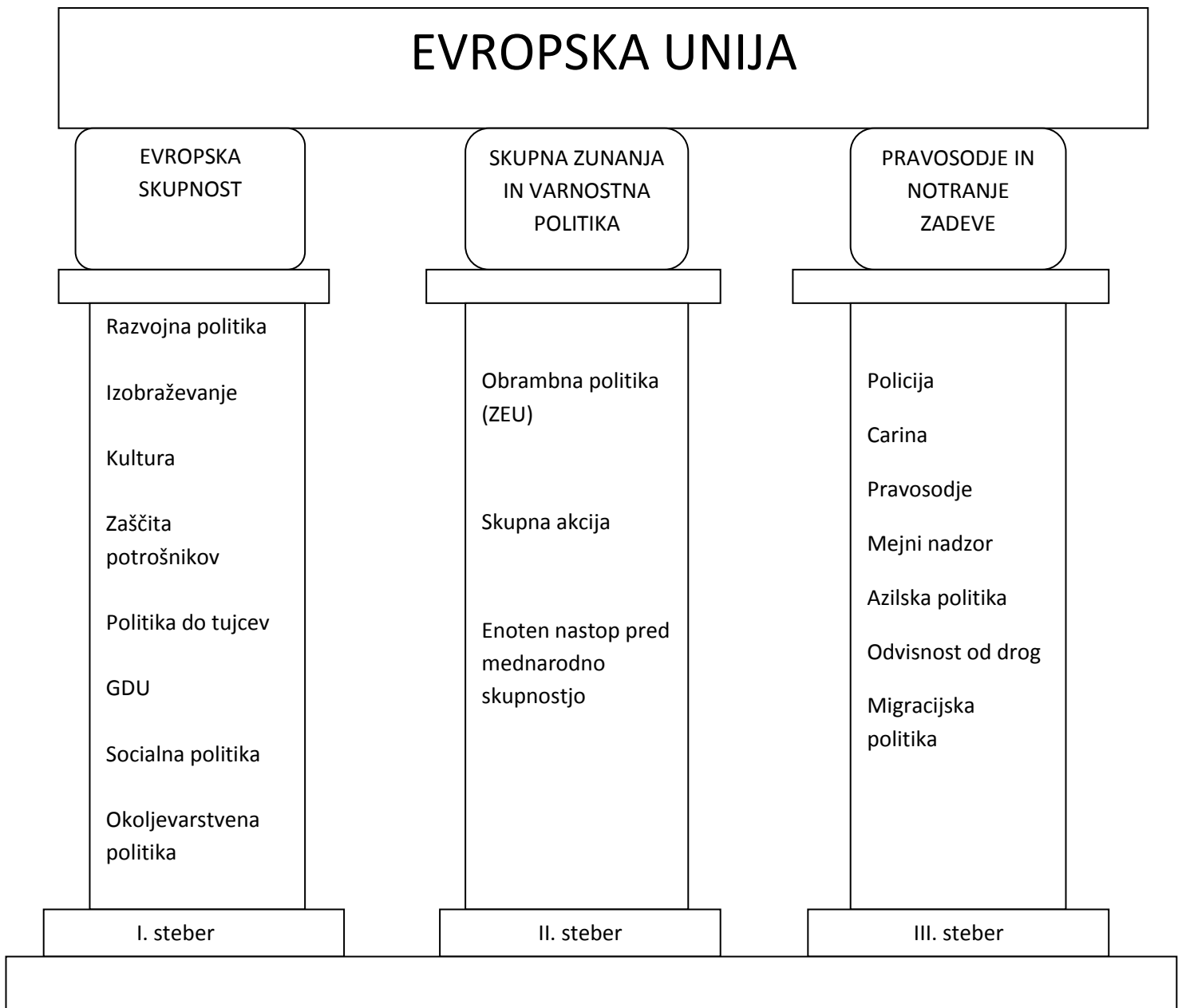
² Zaradi tega se pogodba tudi imenuje Maastrichtska pogodba.

polno gospodarsko in politično unijo. Pogodba je pomembna tudi zaradi uveljavitve nove, skupne valute, za katero so se države članice nepreklicno zavezale. PEU je uvedla tudi državljanstvo EU, ki pa le dopolnjuje nacionalno državljanstvo.

Kot je že omenjeno, Maastrichtska pogodba uvaja tri stebrno strukturo. V Maastrichtu sta bili namreč podpisani dve pogodbi - PEU in Pogodba o ustanovitvi ES, ki pa sta opredelili strukturo oz. delitev na »tri stebre«, ki predstavljajo različna področja politike. Prvi steber je imenovan »evropska skupnost«, ki zajema vse skupnosti, in sicer za premog in jeklo, gospodarsko in atomsko energijo. Bistvo stebra je prost pretok ljudi in dobrin ter kapitala. Drugi steber predstavlja takrat uvedene nove institucionalne strukture za skupno zunanjo in varnostno politiko, cilj pa je bil zaščititi skupne vrednote, temeljne interese, krepiti varnost EU, ohranjati mir, spodbujati mednarodno sodelovanje ter utrjevati in upoštevati demokracijo oz. človekove pravice. In zadnji, tretji steber, zajema sodelovanje v pravosodju in notranjih zadevah, ki spremlja načelo svobode gibanja ljudi na ozemlju EU. PEU je tako torej prinesla različne novosti na področju izobraževanja, kulture, zaščite potrošnikov itd., vse to pa je omejila z načelom subsidiarnosti. V širšem sklopu so bili cilji PEU spodbujati uravnotežen trajen gospodarski razvoj in socialni napredek, uveljaviti sodelovanje na področju pravosodja in notranjih zadev ter uvesti državljanstvo EU (Ješovnik, 2002, str. 15).

Maastrichtska pogodba je torej uradno uvedla načelo subsidiarnosti - s tem je dala pravno osnovo za delovanje EU v okviru svojih pristojnosti, to pa dejansko pomeni, da EU sme ukrepati in sprejemati odločitve le, če ciljev takšnega ukrepanja ne bi bilo mogoče uresničiti na ravni držav članic Unije (Vladni portal z informacijami o življenju v EU, 2011).

Slika 1: Tri stebrna struktura Evropske unije

Vir: Ješovnik Peter, 2002, str. 31

S 1. januarjem 1995 je sledila še ena širitev EU, in sicer je dobila tri nove države članice, to so Avstrija, Finska in Švedska in tako je imela EU 15 držav članic. Možnost je imela tudi Norveška, vendar so Norvežani s skoraj 53 odstotno večino ponovno zavrnilo predlagano članstvo EU.

Junija 1997 so v Amsterdamu vodje 15 držav članic dopolnili PEU in s tem sprejele ter ratificirale Amsterdamsko pogodbo, ki je v veljavo stopila s 1. majem 1999 (Benko in dr., 2002). Ta pogodba ni odpravila steberne zgradbe, temveč je spremenila njeno vsebino. Spremembe so se nanašale zlasti na pravosodje in notranje zadeve. Poudarja tudi spoštovanje in upoštevanje človekovih pravic in demokratičnih načel v državah članicah, svobodo gibanja, boj proti organiziranemu kriminalu itd. Podrobneje pogodba določa carinsko sodelovanje, spodbuja enakost med moškimi in ženskami ter vpeljuje načelo odprtosti, ki določa, da morajo biti odločitve v EU sprejete čim bolj javno in v najtesnejši povezavi z državljani. Ta pogodba daje tudi pomembno mesto zaposlovanju in pravicam državljanov EU, okoljski problematiki ipd. (Benko in dr., 2002, str. 9).

Tri leta po podpisu Amsterdamske pogodbe so se predstavniki držav članic EU zbrali v Nici in podpisali novo pogodbo – Pogodbo iz Nice. Podpisali so jo 26. februarja 2001, v veljavo pa je stopila s 1. februarjem 2003. Ta pogodba je prinesla predvsem institucionalne spremembe, ki so bile nujne za delovanje EU. Pogodba je pripravila EU na sprejem 10 novih držav članic oz. na največjo širitev doslej, glavni cilj pa je bilo reformiranje institucionalne strukture, da bi se EU lažje spoprijela z največjo širitvijo doslej. K tej pogodbi je bila sprejeta tudi Deklaracija o prihodnosti Evrope, s katero so predsedniki vlad in držav članic pozvali k širši in poglobljeni razpravi o prihodnjem razvoju EU. Evropski svet je leto dni po Pogodbi iz Nice in priložene Deklaracije o prihodnosti EU, sprejel še Laekensko deklaracijo, s katero se je Unija zavezala k utrjevanju demokratičnosti, preglednosti in učinkovitosti ter k začetku utiranja poti oblikovanju Ustave za Evropo.

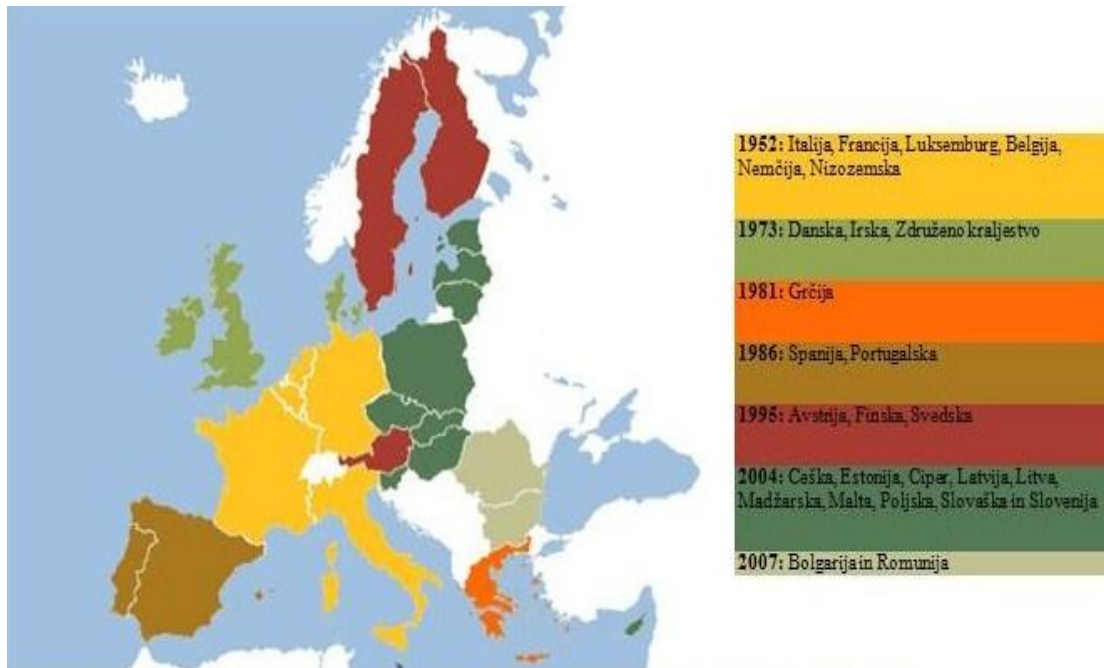
Na podlagi slednje pogodbe je bila ustanovljena Konvencija o prihodnosti Evrope³, katere cilj je bil proučiti ključna vprašanja glede nadaljnjega razvoja EU, še posebej potrebna pa je bila zaradi največje širitve doslej. Po 17. mesecih dela je Konvencija zaključila svojo nalogo, ki pa se je sporazumela o osnutku Pogodbe o Ustavi za Evropo, ki je bila podlaga za besedilo Ustavne pogodbe. V naslednjih dveh letih naj bi države članice pogodbo ratificirale v skladu z nacionalnimi pravili, saj bi začela Ustava veljati šele po ratifikaciji vseh držav članic Evropske unije, vendar pa do tega ni prišlo.

Spomladi 2005, po tem, ko jo je deset držav članic že odobrilo oziroma ratificiralo, so državljani Francije in Nizozemske Pogodbo o Ustavi za Evropo na referendumu zavrnilo. Če bi bila ratifikacija v vseh državah članicah uspešna, bi Pogodba o Ustavi za Evropo lahko začela veljati že 1. novembra 2006 (Vladni portal z informacijami o življenju v EU, 2011).

³ Konvencija je posebno telo, ki so ga predsedniki vlad in držav članic EU ustanovili z Laekensko deklaracijo decembra 2001.

Nato je leta 2004 sledila doslej največja širitev EU, kateri so se pridružile še: Slovenija, Litva, Latvija, Estonija, Poljska, Slovaška, Malta, Madžarska, Češka, Ciper. Tako je bilo vsega skupaj 25 držav članic, vendar sta se leta 2007 pridružili še Romunija in Bolgarija, ki sta povečali število evropskih držav članic EU na končnih 27.

Slika 2: Države članice Evropske unije

Vir: Evropska centralna banka

Po tem prelomnem dogodku o EU sledi še zadnja, trenutno veljavna pogodba – Lizbonska pogodba. Lizbonska pogodba je znana kot reformna pogodba, katero so države članice EU podpisale 13. decembra 2007, veljati pa je začela s 1. decembrom 2009. V tem procesu se je pogodba o Evropski skupnosti preimenovala v Pogodbo o delovanju EU. Lizbonska pogodba EU omogoča učinkovito in uspešno delovanje, ker je okrepila demokracijo v EU, s tem pa se je okrepila tudi vloga Evropskega kot nacionalnih parlamentov, okrepila je vlogo EU v svetu, poenostavila postopke odločanja ter omogočila nove širitve EU, ker je uvedla institucionalne reforme (Vladni portal z informacijami o življenju v EU, 2011).

EU je tako z Lizbonsko pogodbo dobila vse potrebno za spopadanje s prihodnjimi izzivi in za uresničevanje zahtev državljanov in državljanek. Pogodba prinaša večjo integracijo EU, približuje Unijo državljanom ter povečuje učinkovitost njenega delovanja.

Lizbonska pogodba je predvsem pomembna za nacionalne parlamente, saj je okrepila njihovo delovanje ter pristojnosti. V okviru načela subsidiarnosti je uvedla t.i. »mehanizem zgodnejga opozarjanja«, kar pomeni, da imajo nacionalni parlamenti osem tednov, da oblikujejo mnenja z obrazložitvami o zakonodajnih aktih za Evropsko komisijo, katera pa ga mora posredovati Evropskemu parlamentu in Svetu.

3 OSNOVNA OPREDELITEV NAČELA SUBSIDIARNOSTI

3.1 ETIMOLOŠKA IN TERMINOLOŠKA OPREDELITEV NAČELA SUBSIDIARNOSTI

Etimološki izvor besede »subsidiarnost« lahko poiščemo v latinskem izrazu »sub-sidiere«, ki pomeni »sedeti pod« ali »čepeti pod« (Wiesthaler, 2007, str. 218). Soroden je tudi izraz »subsidiarius«, ki pa pomeni dodaten, drugovrsten, pomožen, nadomesten (Tavzes, 2002, str. 1102). Subsidiarnost se ravno tako navezuje na latinsko besedo »subsidium«, ki pa pomeni pomoč, podporo, zavetje (Surk, 1995). Izraz subsidium se je uporabljal tudi v vojaškem izrazoslovju »subsidiarius«, ki je označeval podporne enote.

Iz zgoraj navedenih besed lahko ugotovimo, da etimološki pomen besede »subsidium« torej pomeni neko pozitivno prvino, ki predstavlja možno intervencijo višje organizacije pri zadevah, ki jih nižje stopnje niso sposobne zadovoljivo uresničiti. Pozitivna prvina torej zahteva, da uredi in zagotovi tiste pogoje, ki bodo omogočili tak razvoj na raznih področjih življenja, ki bo v čim večji meri prispeval k skupni blaginji. Načelo subsidiarnosti z vidika nižje družbene enote pomeni zahtevek ali pravico do pomoči.

Načelo subsidiarnosti ima tudi negativno vsebino, ki pa je predvsem poseganje v pristojnosti posameznika ter manjših in nižjih družbenih enot oz. drugače povedano: omejevanje (po hierarhiji) višje organizacije pri zadevah, katere so nižje organizacije ali celo posameznik, sposobne zadovoljivo uresničiti (Ivanc, 2005).

3.2 ZGODOVINSKI RAZVOJ NAČELA SUBSIDIARNOSTI

Ideja načela subsidiarnosti je bila pomembna zaradi človekove narave oz. za dobro človeka, za razmerje med posameznikom in skupnostjo ter za najboljšo ureditev družbene skupnosti v najširšem pomenu besede. Sam vzrok za nastanek tega načela so različna pojmovanja, ki pa se nanašajo na organizacijsko zamisel družbene zgradbe, temeljna načela politične ureditve, razdelitev pristojnosti pri izvrševanju javne oblasti ter teoretično utemeljitev države (Ivanc, 2005).

Načelo subsidiarnosti se v Evropi ne začne šele z njenim povezovanjem oz. Maastrichtska pogodbo, temveč seže veliko dlje v zgodovino, in sicer v drugo polovico 19. stoletja. Koncept subsidiarnosti ima svoje korenine v rimsko-krščanski tradiciji. Začel se je s tem, ko je v drugi polovici 19. stoletja papež Leon XIII. v okrožnici Rerum Novarum zapisal, da mora država pustiti čim večjo samostojnost državljanu pri delu, razen v primeru, ko gre za skupno dobro in druge pravice, naloga vladajočih pa je še vedno, da varujejo družbo in koristi za leto. Natančneje je načelo subsidiarnosti prvič določil papež Pij IX. v okrožnici "Quadragesimo Anno" leta 1931, ki pa pravi, da stvari, ki jih lahko stori posameznik, ne smejo biti prepovedane. Če posameznik ni sposoben rešiti določene težave, mu je družba dolžna

pomagati (Constitutional-Convention, 2011). Posameznikom se torej ne sme odvzeti pravica do tistega, kar lahko izvedejo sami, na svojo lastno pobudo in z lastnimi sredstvi. S tem naj bi bilo nepravilno in škodljivo ter za družbeno ureditev nevarno zaupati večjim in višjim družbam tisto, kar lahko izvajajo manjše in nižje.

Ideja o načelu subsidiarnosti kot politični smernici se je leta 1957 prvič pojavila v Pogodbi EGS. Ker je Evropska skupnost svoje pristojnosti črpala le iz Pogodb, je člen 2 Rimske pogodbe uvedel splošno načelo delitve pristojnosti Skupnosti. Nato je vprašanje subsidiarnosti izpostavil Evropski parlament v osnutku pogodbe s 14. februarjem 1984, ki v členu 12 dokončno potrdi to načelo s tem, ko določa nujno potrebo po ukrepanju Unije, saj obseg nalog, ki jih je treba opraviti, presega državne meje. Dokončno je načelo subsidiarnosti uvedla Maastrichtska pogodba kot enega temeljnih institucionalnih načel, ki naj bi poskrbelo za to, da si Unija ne bi prekomerno prilaščala pristojnosti in tako dala pravno osnovo za delovanje Skupnosti v okviru svojih pristojnosti (EPP GROUP, 2011).

Načelo izhaja iz izhodišča, da naj se odločitve sprejemajo čim bližje posamezniku, kateremu so konec koncev tudi namenjene, vendar v skladu z določbo 5. člena PEU lahko EU na področjih, ki niso v njeni izključni pristojnosti – področja, kjer si zakonodajne pristojnosti v večji ali manjši meri deli z državnimi članicami – ukrepe sprejema le v tistih primerih, ko države članice ciljev predlaganih ukrepov ne morejo zadovoljivo doseči same, lahko oz. lažje doseže Unija. Z vlogo, ki jo je podelila Maastrichtska pogodba, je subsidiarnost nemara res postala celo »najslavnejše institucionalno načelo« pravnega reda EU; vsaj na simbolni ravni je igrala vlogo jamstva pred prekomernim poseganjem EU v pristojnosti držav članic.

3.3 SPLOŠNA OPREDELITEV NAČELA SUBSIDIARNOSTI

Načelo subsidiarnosti predstavlja eno najpomembnejših prvin zamisli ureditve skupnega evropskega upravnega prava na materialnem in formalnem področju in je urejevalno načelo človeške družbe (Ivanc, 2005, str. 74). Je načelo v filozofskem pomenu besede, ki izvira iz ideje reda ter meri na pravilno obliko »vladanja« in zahteva njegovo pravilno obliko. To načelo je razumsko načelo, ki želi izpostaviti tog in aprioren model družbene strukture (Brenzen v: Ivanc, 2005, str. 75). Načelo subsidiarnosti je eno od osrednjih načel v okviru EU, ki določa, da morajo biti politične odločitve v EU vedno sprejete na najnižji možni upravni in politični ravni in čim bližje državljanom, kot je mogoče. Izjeme so področja, kjer ima EU izključno pristojnost - EU lahko ukrepa le, če bi bilo bolje za izvajanje zadev na zakonodajni ravni EU in ne na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni.

Predmet urejevalne normativne narave načela subsidiarnosti je pojav »vladanja« v širokem pomenu besede od katerega je odvisen pravilen tj. pravičen družbeni red. Načelo subsidiarnosti se nanaša na vsa tista razmerja v družbi, ki so zaznamovana z vladanjem, v okviru prava EU pa se načelo nanaša na urejevalno funkcijo prava.

Načelo subsidiarnosti je klasično vprašanje teoretične opredelitve razmerja med državo in družbo (Böckenförde v: Ivanc, 1991).

Spektorski (1932, str. 166) opredeljuje načelo subsidiarnosti kot nekakšen boj, ki se lahko konča z izidom:

1. Država porazi družbo – absolutizem;
2. družba porazi državo – brezdržavnost;
3. pride do sinteze države oz. družbe.

Po mnenju Horna načelo subsidiarnosti preprečuje podržavljenje družbe, zato na nek način predlaga »obrnjeno subsidiarnost«, ki bi preprečevala razpust države po družbi (Horn v: Ivanc, 2005, str. 173). V pravno-filozofskem smislu to načelo pomeni reformulacijo in poskus vnovične uveljavitve ideje univerzalnosti. Načelo subsidiarnosti je povezano z idejo reda ter postavlja zahtevo po pravilni oz. najboljši ureditvi politične skupnosti. Praviloma pomembno postane v kriznih razmerah – ko je ogrožena določena politična skupnost, izhaja pa iz univerzalne predstave o človekovem osebnem dostojanstvu in svobodi (Ivanc, 2005).

Načelo subsidiarnosti je opredeljeno v členu 5 v PEU, ki zagotavlja, da se odločitve sprejemajo v najtesnejši povezavi z državljanji, ter da se stalno izvajajo pregledi nad ukrepanjem na ravni EU, saj mora biti le-to upravičeno glede na možnosti, ki so na voljo na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni. To je torej načelo po katerem EU ne ukrepa, razen če je bolj učinkovito od ukrepanja na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni ter na področjih, ki so v njeni izključni pristojnosti (EUROPA, 2011).

3.4 RAZVOJ NAČELA SUBSIDIARNOSTI PO POGODBAH

Načelo subsidiarnosti je uradno prva uvedla Maastrichtska pogodba. Po ratifikaciji Maastrichtske pogodbe leta 1992 je Evropski svet (oktober 1992) potrdil namero o približevanju EU njenim državljanom in državljanke in to naj bi dosegli z načelom subsidiarnosti. Nato so na naslednjem Evropskem svetu (december 1992) dosegli dogovor o smernicah za izvajanje načela subsidiarnosti in ukrepe za povečanje preglednosti in odprtosti v procesu odločanja Skupnosti. V preambuli te pogodbe se subsidiarnost upošteva kot eno od načel EU, ki ureja njeno delovanje (Assembly of European Regions, 2011).

Maastrichtska pogodba je pustila mnogo nerešenih vprašanj na tematiko načela subsidiarnosti, vrsto nejasnosti in protislovij pa je poskušala razrešiti medvladna konferenca v Amsterdamu, kjer so države članice delale na spremembah in dopolnitvah določila PES in PEU. S tem Amsterdamska pogodba prinaša nekaj novosti in temeljna za načelo subsidiarnosti je Protokol o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti, ki je bil dodan k PES (Ivanc, 2005, str. 337).

Tako so v okviru tega na naslednjih srečanjih Sveta opredelili bolj jasne smernice, da bi se potem vključile kot Protokol v Amsterdamsko pogodbo (1997). Ta protokol o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti, ki je priložen k PES z Amsterdamsko pogodbo, določa med

drugim podrobna merila za uporabo načela subsidiarnosti s strani institucij Skupnosti, ki sodelujejo v zakonodajnem postopku (Assembly of European Regions, 2011).

Zato ker uvedba načela subsidiarnosti v PEU in sprejetje Protokola o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti nista prinesla pričakovanih rezultatov, je načelo subsidiarnosti postalo eden pomembnejših vidikov razprav v času konvencije (Assembly of European Regions, 2011). Postalo je jasno, da je delovanje tega načela treba bolj razjasniti in v ta namen je že Laekenska deklaracija iz decembra 2001 navedla, da bi morala skladnost z načelom subsidiarnosti in boljša razdelitev pristojnosti v EU postati prednostna naloga v procesu reform. Kot rezultat tega procesa se je pokazalo, da je potrebna nova opredelitev načela subsidiarnosti, prvič v tem času priznavanje lokalne in regionalne razsežnosti ter mehanizmi za izvajanje in spremljanje v okviru novega Protokola.

Korak naprej od Pogodbe o Ustavi Evrope je Lizbonska pogodba, ki vključuje enake določbe kot v Ustavi, le da gre še korak naprej. Prinesla je namreč veliko sprememb in ena od teh je tudi okrepljena vloga nacionalnih parlamentov v zvezi s spremljanjem subsidiarnosti. Po začetku veljavnosti Lizbonske pogodbe s 1. decembrom 2009, Protokol zahteva načelo subsidiarnosti, ki ga je treba upoštevati v vseh osnutkih zakonodajnih aktov in omogoča nacionalnim parlamentom, da nasprotujejo predlogu z utemeljitvijo, da to krši načelo, zaradi katerih se lahko ohrani predlog, spremeni ali umakne s strani Komisije, ali blokira Evropski parlament ali Svet.

3.5 PROTOKOL O UPORABI NAČEL SUBSIDIARNOSTI IN SORAZMERNOSTI

Z željo, da bi se odločitve sprejemale v najvišji povezavi z državljani EU, so se pogodbenice odločile, da vzpostavijo pogoje za uporabo načel subsidiarnosti, določenih v členu 5 v PEU in sistem nadzora pri tem načelu. Tako so se dogovorile o več določbah, ki so priložene k PEU in Pogodbi o delovanju EU.

Protokol Osnutka (v grobem) omenja, da:

- vse institucije zagotavljajo upoštevanje načela subsidiarnosti⁴,
- da mora Komisija pred predlaganjem zakona opraviti posvetovanja ter po potrebi upoštevati regionalne in lokalne razsežnosti predvidenih ukrepov⁵,
- Komisija, Evropski parlament in Svet morajo vse zakonodajne predloge in spremembe predlogov istočasno pošiljati ne le zakonodajalcu EU temveč tudi nacionalnim parlamentom⁶,
- osnutek zakonodajnih aktov se utemelji glede na načeli subsidiarnosti in sorazmernosti⁷.

⁴ Povzetek člena 1 iz Protokola o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti (C 83/206).

⁵ Povzetek člena 2 iz Protokola o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti (C 83, 206).

⁶ Povzetek člena 3 in člena 4 iz Protokola o uporabi načela subsidiarnosti in sorazmernosti (C 83/206).

⁷ Povzetek člena 5 iz Protokola o uporabi načela subsidiarnosti in sorazmernosti (C 83/207).

Za Protokol Osnutka je značilno, da je izpustil velik del tistih določb veljavnega protokola iz Amsterdamske pogodbe, ki naj bi bile negativne in ohranil večino pozitivnih prvin. Protokol Osnutek združuje temeljne prvine načela subsidiarnosti, ki se delijo na pravno, politično in deloma družbeno načelo. Kot pravni vidik je zato, ker daje formulirano pravno sredstvo za presojo pred Sodiščem, politični vidik, ker je v sistem nadzora nad spoštovanjem načela subsidiarnosti vključen nacionalni parlament ter družbeni vidik, katerega moč je zaznati preko prvih dveh vidikov, protokol pa tudi krepi mehanizem naknadnega sodnega nadzora, kar ustreza pravni prvini načela subsidiarnosti.

4 DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE KOT NACIONALNI PARLAMENT

4.1 OPREDELITEV IN DELOVANJE DRŽAVNEGA ZBORA REPUBLIKE SLOVENIJE

Državni zbor je zakonodajno telo, ki ima edini pravico sprejemati zakone in je hkrati predstavnik vseh državljanov. Šteje 90 poslancev, ki so izvoljeni na podlagi splošne in enake volilne pravice, mandatna doba državnega zbora kot celote in njegovih poslancev pa šteje 4 leta. Ta doba se lahko skrajša, če pride do razpustitve državnega zbora še pred iztekom mandata in hkrati do predčasnih volitev. Poslanci so izvoljeni s splošnim, enakim, neposrednim in tajnim glasovanjem ter so predstavniki vsega ljudstva in niso vezani na kakršnakoli navodila.

Državni zbor (DZ) je na podlagi Ustave Republike Slovenije začel delovati po drugih demokratičnih volitvah leta 1992 (Državni zbor RS, 2011). Konstituiral se je na svoji prvi seji dne 23. decembra 1992, potem ko je potrdil poslanske mandate ter izvolil predsednika in dva podpredsednika DZ (kasneje tudi tretjega podpredsednika). Zadnje parlamentarne volitve, na katerih je bilo izvoljenih devetdeset poslancev Državnega zbora, so bile 21. septembra 2008.

Državni zbor posluje v slovenskem jeziku. Poslanca italijanske in madžarske narodne skupnosti imata pravico govoriti in v pisni obliki vlagati predloge, pobude, vprašanja in druge vloge v italijanskem oziroma madžarskem jeziku. Njuni govori in vloge se prevajajo v slovenski jezik.

Delo DZ je javno, če Poslovnik državnega zbora ne določa drugače. Njegovo delo poteka na rednih in izrednih sejah; redne seje se sklicujejo v času rednih letnih zasedanj državnega zbora, ki so v času pomladanskega zasedanja med 10. januarjem in 15. julijem ter v času jesenskega zasedanja med 1. septembrom in 20. decembrom.

4.2 FUNKCIJE DRŽAVNEGA ZBORA REPUBLIKE SLOVENIJE

DZ kot predstavniško telo opravlja vse funkcije, ki so značilne za sodobni parlament. Sem spadajo zakonodajna, volilna in nadzorna funkcija (Državni zbor RS, 2011).

V okviru zakonodajne funkcije državni zbor:

- sprejema spremembe ustave;
- sprejema zakone in druge splošne akte;
- sprejema svoj poslovnik;
- sprejema državni proračun in zaključni račun proračuna;
- ratificira mednarodne pogodbe;
- razpisuje referendum.

V okviru volilne funkcije voli, imenuje in razrešuje:

- predsednika vlade in ministre;
- predsednika in podpredsednika državnega zbora;
- sodnike ustavnega sodišča;
- sodnike;
- guvernerja centralne banke;
- člane računskega sodišča;
- varuha človekovih pravic.

V okviru nadzorne funkcije:

- odreja parlamentarno preiskavo;
- odloča o zaupnici in nezaupnici vladi;
- odloča o obtožbi predsednika republike, vlade in ministrov pred ustavnim sodiščem.

Poleg tega še:

- odloča o razglasitvi vojnega in izrednega stanja;
- odloča o uporabi obrambnih sil.

DZ opravlja tudi nekatere druge pomembne naloge kot so verificiranje mandatov poslancev in odloča o imuniteti ne samo poslancev, pač pa tudi sodnikov ustavnega sodišča in sodnikov (Kocjančič in dr., 2005).

4.3 POSLOVANJE DRŽAVNEGA ZBORA REPUBLIKE SLOVENIJE

Za parlament je zelo pomembna pravica do samoorganiziranja (v parlamentarnem sistemu) in pravica državnega zbora RS o le-tem je določena v 94. členu Ustave Republike Slovenije⁸.

⁸ Določa, da ima Državni zbor poslovnik, ki ga sprejme z dvotretjinsko večino glasov navzočih poslancev.

Poslovanje parlamenta predpisuje predvsem Poslovnik državnega zbora, pa tudi drugi zakoni in akti. Poslovnik (mala ustava) se sprejema z 2/3 večino navzočih poslancev, zato je glede na to pomembnejši od večine zakonov, za katere zadostuje že navadna večina. (Državni zbor, 2011).

Tako kot ostali kolegijski organi, potrebuje tudi parlament vodstvo, ki ga sklicuje, opravlja delo na zasedanjih⁹ in sejah in pravica DZ do predsednika, ki ga izvoli z večino vseh glasov poslancev, je določena že v Ustavi Republike Slovenije. Pristojnost predsednika DZ je predvsem predstavljanje le-tega in vodenje njegovega dela. Poleg predsednika DZ je Poslovnik uvedel še podpredsednike, ki so lahko največ trije, njihova naloga pa je, da pomagajo predsedniku (Kocjančič, 2005, str. 158).

Za uresničevanje funkcij parlamenta so za boljše odločanje pomembni parlamentarni odbori in komisije ter poslanske skupine parlamenta (Državni zbor RS, 2011). Naloga odborov in komisij je, da pred vsako sejo parlamenta preučijo vsako zadevo o kateri odloča parlament, o njej zavzamejo stališče in dajejo pripombe, sami pa ponavadi ne odločajo o ničemer. Poznamo še poslanske skupine, katere sestavljajo poslanci, ki so v isti stranki, poleg tega pa DZ za svoje delovanje potrebuje še celo vrsto strokovnih, administrativnih in tehničnih služb (Kocjančič, 2005, str. 158).

4.4 SLOVENIJA V EVROPSKI UNIJI

Članstvo v EU je Sloveniji prineslo številne prednosti in koristi na različnih področjih, predvsem pa je kot članica EU okrepila vlogo v mednarodni skupnosti in utrdila položaj samostojne in bolj prepoznavne države.

Slovenija je z vključitvijo v EU povečala tudi gospodarske priložnosti, močna konkurenca pa sili slovenska podjetja v večjo produktivnost, inovativnost in s tem krepí njihovo konkurenčno sposobnost. Že ob vstopu v EU so se mnogi zavedali, da EU ni obljubljeni dežela, in da ima poleg ogromnih koristi tudi slabosti, vendar je treba poudariti, da EU za tako majhno državo kot je Slovenija, ponuja predvsem možnosti in priložnosti, od nas pa je odvisno kako bomo to izkoristili.

Nekateri so menili, da se po pristopu v EU ne bo nič več odločalo na državni ravni, vendar temu ni tako. Že ob vstopu v EU je veliko področij ostalo v pristojnostih nacionalnih parlamentov, na številnih področjih pa si EU in države članice delijo pristojnost, kar slednjim zagotavlja vpliv v procesih odločanja. Področja skupne zunanje in varnostne politike ter pravosodja in večina notranjih zadev so v pristojnosti držav članic in predmet medvladnega usklajevanja. Tudi področja zdravstva, znanosti, kulture in izobraževanja ostajajo v pristojnosti vsake izmed držav članic, EU pa s svojimi programi le prispeva k razvoju

⁹ Zasedanje je daljše časovno obdobje delovanja državnega zbora (obstajata samo spomladansko in jesensko zasedanje).

sodelovanja med državami članicami ter pri tem upošteva nacionalno in regionalno kulturno raznolikost.

PEU je v prid ohranjanju državne suverenosti vzpostavila načelo subsidiarnosti, ki določa, da lahko EU na omenjenih področjih ukrepa le, če predlaganih ukrepov ni moč na zadovoljiv in učinkovit način rešiti v samih državah članicah in jih je torej lažje doseči na evropski ravni. Zgolj nekatera, sicer obširna področja pretežno gospodarske narave (zunanja trgovina, kmetijstvo, notranji trg, okolje, varstvo potrošnikov itd.) so izključno v pristojnosti EU. Vendar tudi v tem primeru države članice ohranjajo precejšen vpliv, in sicer skozi delo pripravljalnih teles na Komisiji in Svetu EU, pa tudi z zahtevo po oblikovanju kvalificirane večine držav za sprejem odločitev na teh področjih v Svetu EU.

Vlada in DZ bosta obdržala ključno vlogo tudi pri prevzemanju novonastalega evropskega pravnega reda in njegovega izvajanja, s tem pa bosta morala poskrbeti tudi za pravilno izvršitev odločb Evropskega sodišča in direktiv, ki zavezujejo k doseganju predpisanih ciljev, način sredstva za njihovo izvršitev pa EU prepušča samim državam članicam.

Sklepamo torej lahko, da bodo pristojnosti vlade in parlamenta sicer drugačne, a le redkokdaj manjše. V postopku približevanja evropske zakonodaje smo namreč večinoma le prevzemali evropsko zakonodajo, medtem ko jo bomo kot država članica soustvarjali. DZ bo poleg svojih zakonodajnih nalog še naprej skrbel za učinkovit nadzor nad njenim ravnanjem, kar bo zagotavljalo široko legitimnost naših stališč v Bruslju.

5 NAČELO SUBSIDIARNOSTI IN LIZBONSKA POGODBA

5.1 SPLOŠNE SPREMEMBE Z LIZBONSKO POGODBO

Lizbonska pogodba je stopila v veljavo s 1. decembrom leta 2009 in tako spremenila Pogodbo o Evropski uniji in Pogodbo o ustanovitvi evropske skupnosti, vendar ju ne nadomešča. Sprememba je bila nujno potrebna, saj je bilo vedno več novih izzivov kot so podnebne spremembe, oskrba z energijo, priseljevanje, čezmejni kriminal in mednarodni terorizem. Pogodba je prinesla pomembne spremembe za delovanje EU kot celoto - namen je povečati učinkovitost in izboljšati delovanje EU, večji je poudarek na področju temeljnih človekovih pravic EU, socialne politike ter več demokratičnosti pri odločanju v EU. Pomembna je tudi večja vloga nacionalnih parlamentov oz. samega Evropskega parlamenta.

Glavne pridobitve Lizbonske pogodbe so tri, ki so:

- Bolj demokratična in preglednejša Evropa – s to pogodbo se je tako povečala vloga Evropskega parlamenta kot tudi vloga nacionalnih parlamentov držav članic oz. večje sodelovanje z le-temi. Slednji bodo namreč bolj vključeni v evropski zakonodajni postopek,

sproti bodo obveščeni o vseh osnutkih zakonodajnih aktov, pod določenimi pogoji pa bodo lahko tudi preprečili njihovo sprejetje. Poudarek je tudi na večjem posluhu do državljanov oz. na možnosti za izražanje mnenj državljanov EU ter boljši pregled pristojnosti na evropski kot tudi nacionalni ravni. Države članice so s to pogodbo pridobile tudi pravico do izstopa iz EU, pogodba pa omogoča tudi pristop EU k Evropski konvenciji o človekovih pravicah. Poleg tega pogodba določa tudi neposredno udeležbo državljanov pri sprejemanju zakonodaje preko državljanske pobude (milijon podpisov).

- Učinkovitejša Evropa – Z Lizbonsko pogodbo EU deluje z dokaj bolj poenostavljenimi metodami dela ter pravili glasovanja, hkrati pa je bolj usposobljena za ukrepanje na prednostnih področjih. Večja učinkovitost je tudi zaradi tega, ker se je glasovanje s kvalificirano večino v Svetu razširilo na številna področja politike in s tem je odločanje veliko hitrejše in učinkovitejše. Lizbonska pogodba na področju Skupne varnostne in obrambne politike uvaja t.i. solidarnostno klavzulo¹⁰, omogoča pa tudi nadaljnjo širitev EU, s pogojem, da morajo države pristopnice spoštovati vrednote EU in merila za pristop o katerih se dogovori Evropski svet (Ministrstvo za zunanje zadeve, 2011). Tudi življenje Evropejcev (v splošnem smislu) je veliko boljše – EU je s to pogodbo namreč bolj usposobljena na področju svobode, javnega zdravstva, trgovine, športa itd. Pogodba uvaja tudi posebno pravno podlago za humanitarno pomoč, katere začetna faza je že bila avgusta 2011 (EUROPA, 2011). Cilj je spodbujati oz. povečati število prostovoljcev v EU ter zmanjšati dolgoročno revščino. Razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč sta v Lizbonski pogodbi opredeljeni kot deljeni pristojnosti, pri čemer EU vodi neodvisno politiko, ki državam članicam ne preprečuje izvajanja njihovih pristojnosti (Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji, 2011).

- Poudarek na pravicah, svobodi, solidarnosti in varnosti – Lizbonska pogodba je vključila Listino temeljnih pravic v evropsko primarno zakonodajo, uveljavila je vrednote EU, uvedla pa je tudi nove mehanizme solidarnosti ter več varnosti za evropske državljane. Pogodba natančno poudarja in znova navaja vrednote in cilje, na katerih temelji EU, ravno tako ohranja sedanje pravice in uvaja nove.

Slovenija je Lizbonsko pogodbo ratificirala v Državnem zboru 29. januarja 2008 (Vladni portal z informacijami o življenju v Evropski uniji, 2011), istega leta pa je bila Slovenija tedanja predsedujoča država Svetu EU, ravno tako pa se je zavedala pozitivnega zgleda za ratifikacijske postopke v drugih državah članicah, tako da je pogodbo čimprej ratificirala. Pomembno za Slovenijo je tudi to, da je z Lizbonsko pogodbo pridobila dodatnega evropskega poslanca in tako jih ima osem namesto prejšnjih sedem, povečal pa se je tudi vpliv nacionalnega parlamenta na postopek sprejemanja odločitev na ravni EU tako kot v vseh državah članicah.

¹⁰ Ta določa, da če je država članica žrtev terorističnega napada, naravne nesreče ali nesreče, ki jo je povzročil človek, EU in njene države članice delujejo skupaj v duhu solidarnosti.

5.2 VLOGA EVROPSKEGA PARLAMENTA PO UVELJAVITVI LIZBONSKE POGODBE

Evropski parlament je institucija EU, ki predstavlja državljane le-te. Njegova naloga je, da skupaj s Svetom sprejema evropsko zakonodajo ter proračun, nadzoruje druge evropske institucije in preverja demokratičnost njihovega delovanja (EUROPA, 2011). Z Lizbonsko pogodbo se je okrepila njegova zakonodajna in proračunska pristojnost ter pristojnost na področju odobritve mednarodnih sporazumov. Do spremembe je prišlo tudi pri sami spremembi njegove sestave – za porazdelitev sedežev med državami članicami se upošteva načelo „degresivne proporcionalnosti“. To pomeni, da bodo poslanci iz držav z več prebivalci zastopali večje število državljanov, kot poslanci iz držav z manj prebivalci. S pogodbo velja tudi pravilo, da države članice ne morejo imeti manj kot 6 ali več kot 96 poslancev. Do konca tega mandatnega obdobja (2009 - 2014) se bo število poslancev sproti povečevalo na 754, v naslednjem mandatu (2014 - 2019) pa se bo število zmanjšalo na 750 članov in predsednik, kot to določa Lizbonska pogodba.

Z Lizbonsko pogodbo se je povečala moč EP na področju zakonodaje, proračuna in političnega nadzora. Evropski parlament je dobil večjo moč pri oblikovanju EU – razrešitev zakonodajnega postopka oz. njegova zakonodajna moč se je razširila na več kot 40 novih področij. To pomeni, da bo EP o novi zakonodaji odločal skupaj z Ministrskim svetom, ki pa predstavlja vlade držav članic. Postopek se nanaša na sedanje področje pristojnosti EU (notranji trg in gospodarsko upravljanje) ter na pristojnosti, ki so na novo dodeljene (kot so npr. kmetijstvo, pravosodje in notranje zadeve, energetska varnost, javno zdravje in strukturni skladi ter zakonito priseljevanje). Te odločitve bodo imele veliko večji vpliv kot kdajkoli doslej. Evropski parlament bo imel tudi večjo moč pri določanju »vodje« EU. Na podlagi predhodne izbire predsednikov držav in vlad bo izvolil predsednika Evropske komisije, soglasje Parlamenta pa bo potrebno tudi pri imenovanju Visokega predstavnika za zunanjo in varnostno politiko, ki bo hkrati tudi podpredsednik Evropske komisije (EUROPAL, 2011).

Ker je EP dobil toliko več moči, je hkrati s tem veliko bolj odgovorna institucija kot v predhodnih letih. Je namreč edina institucija, ki jo državljani izvolijo na neposrednih volitvah, zagotavljal pa bo tudi, da se Listina o temeljnih pravicah, ki obravnava politične, ekonomske, državljanske in socialne pravice, učinkovito izvaja. Lizbonska pogodba uvaja tudi pravico do državljanske pobude - to pomeni, da bo lahko že en milijon državljanov iz več držav članic Evropsko komisijo pozval, naj pripravi nov predlog na področju določene politike. Evropski parlament je dobil tudi pristojnost, da bo varoval pravice nacionalnih parlamentov, ki bodo lahko ugovarjali zakonodajnim predlogom, če bodo menili, da jih je lažje obravnavati na nacionalni ravni (EUROPAL, 2011).

5.3 VLOGA NACIONALNIH PARLAMENTOV PO UVELJAVITVI LIZBONSKE POGODBE

V zadnjem desetletju se je v okviru EU vedno več pozornosti posvečalo iskanju poti za smiselno vključitev nacionalnih parlamentov v postopke delovanja na ravni EU. Lizbonska pogodba je tako ena izmed prvih pogodb, ki ponuja največ koristi doslej na tem področju - uvedla je pomembno institucionalno novost v okviru zakonodajnega odločanja, in sicer mehanizem zgodnjega opozarjanja. Pri tem mehanizmu imajo namreč države članice EU eno osrednjih vlog pri zagotavljanju spoštovanja načela subsidiarnosti kot varovalke pred prekomernim prilaščanjem zakonodajnih pristojnosti s strani institucij EU. Eden izmed prvih, ki je Lizbonsko pogodbo že leta 2007 označil za veliko zmagoslavje nacionalnih parlamentov, je bil predsednik portugalskega parlamenta Jaime Gama. Poleg tega je oznanil tudi, da je okrepljeni mehanizem za nadzor nad spoštovanjem subsidiarnosti celo najdragocenejša od vseh reform, ki jih je prinesla Lizbonska pogodba (Acceto, 2010, str. 253).

Kot že omenjeno, je Lizbonska pogodba ogromno pripomogla k nacionalnim parlamentom, vseeno pa se je treba zavedati, da so nacionalni parlamenti tudi pred uveljavitvijo le-te imeli določene pristojnosti. Imeli so namreč posebne parlamentarne odbore za evropske zadeve, vzpostavili pa so tudi različne mehanizme sodelovanja pri evropskih zadevah in nadzoru delovanja izvršilne veje oblasti pri izvajanju njenih pristojnosti na evropski ravni. V pomoč nacionalnim parlamentom je bilo že leta 1989 ustanovljeno tudi posebno telo za sodelovanje nacionalnih parlamentov in Evropskega parlamenta - COSAC¹¹ - ali Konferenca parlamentarnih odborov za evropske zadeve. Njihova vloga je bila na žalost odrinjena na rob vse do izpred deset let, ko so se tvorcji EU zanje (zopet) začeli zanimati.

Razlogov za okrepitev nacionalnih parlamentov pri zagotavljanju spoštovanja načela subsidiarnosti je več. Ena od možnosti je zaradi slabih izkušenj z dosedanjimi poskusi uveljavljanja načela subsidiarnosti kot merila veljavnosti sekundarne zakonodaje pred Sodiščem EU. Ravno tako je bilo tudi ogromno pomislekov glede zaupanja institucijam EU v okviru načela subsidiarnosti, saj je njihov interes in naloga to, da sprejemajo čim več skupnih ukrepov na ravni EU, pojavljalo pa se je tudi vprašanje, predvsem v okviru delovnih skupin, ali se gre pri načelu subsidiarnosti zgolj za politično ali pa pravno načelo (Acceto, 2010, str. 258). Obveljalo je predvsem slednje, saj naj bi zahtevalo tudi politični mehanizem za zagotavljanje njegovega spoštovanja, pomembno vlogo pa naj bi imeli ravno nacionalni parlamenti. Pomen nacionalnih parlamentov je poudarjen tudi v samem besedilu Pogodbe v 10. Členu PEU¹² in v 12. členu PEU¹³.

¹¹ Izvirno ime: Conférence des Organes Spécialisés dans les Affaires Communautaires et Européennes des Parlements de l'Union européenne.

¹² Ta člen ob utemeljitvi delovanja EU na predstavniki demokraciji poudarja tudi odgovornost vlad držav članic svojim parlamentom.

¹³ Ta člen povzema vlogo nacionalnih parlamentov v okviru delovanja Unije.

Zelo pomembna novost v okviru najnovejše pogodbe je sama ureditev nadzora nad spoštovanjem načela subsidiarnosti, ki pa se bo izvajal s pomočjo »mehanizma zgodnjega opozarjanja«. Ta mehanizem je urejen v prvih dveh protokolih, ki sta priložena k pogodbama. Prvi protokol govori o obveznosti posredovanja osnutkov zakonodajnih aktov in posvetovalnih dokumentov nacionalnim parlamentom še pred uvrstitvijo na dnevni red Sveta, drugi pa govori o možnosti parlamentov, da v osmih tednih¹⁴ ustreznim institucijam EU posredujejo obrazloženo mnenje, če predlog ni v skladu z načelom subsidiarnosti.

Vse skupaj poteka tako, da se osnutki¹⁵ zakonodajnih aktov, ki se pošljejo Evropskemu parlamentu in Svetu, posredujejo tudi nacionalnim parlamentom. Tudi dnevni redi in rezultati sej Sveta, na katerih je Svet razpravljal o osnutkih zakonodajnih aktov, se neposredno pošljejo nacionalnim parlamentom, istočasno pa tudi vladam držav članic.

Osnutek zakonodajnega akta mora vsebovati natančno določeno »izjavo«, ki omogoča, da lahko ocenijo skladnost z načelom. V skladu s Protokolom mora ta izjava zajemati oceno finančnega učinka predloga, upoštevati finančna in upravna bremena, v primeru direktiv pa morajo biti navedene tudi kakršne koli posledice za nacionalne in regionalne predpise (Poročilo komisije o subsidiarnosti in sorazmernosti, 2011). Po tem imajo nacionalni parlamenti pravico, da predlagatelju akta pošljejo obrazloženo mnenje o tem, ali osnutek zakonodajnega akta upošteva načelo subsidiarnosti ali pa ne (Vladni portal z informacijami o življenju v EU, 2011). Ta novi mehanizem daje nacionalnim parlamentom pomembno vlogo pri tem, da EU ne bo presegala svojih pooblastil z vmešavanjem v zadeve, ki se dajo najbolje reševati na nacionalni, regionalni ali lokalni ravni.

Po že omenjenem lahko torej zaključimo, da Lizbonska pogodba v teoriji krepi vloge nacionalnih parlamentov, predvsem z novim mehanizmom zgodnjega opozarjanja za zagotavljanje spoštovanja načela subsidiarnosti, hkrati pa se že postavlja vprašanje, ali bo osem tednov dovolj za nacionalne parlamente, da preučijo prejete osnutke predlogov zakonodajnih aktov in o njih sprejmejo obrazloženo mnenje. Po eni strani bi lahko tudi rekli, da mehanizem od parlamentov pričakuje veliko odzivnost glede na datum posredovanja osnutka in prožnost glede organizacije dela. Za učinkovito izvajanje svoje vloge bo DZ torej potreboval učinkovito čezmejno usklajevanje z nacionalnimi parlamenti tudi drugih držav članic.

Ena od pomanjkljivosti se že kaže oz. jo parlamenti že občutijo - omenjeno pomanjkanje časa za resno obravnavo posredovanih osnutkov in težavno usklajevanje. Težava se najde tudi v okviru mehanizma nadzora nad spoštovanjem načela subsidiarnosti, saj je zastavljen preozko in parlamenti imajo tako težave pri poskušanju utemeljitve ali izrazitve svojega nestrinjanja s predlogi. Če bodo načelo subsidiarnosti učinkovito udeleženi v praksi, bo

¹⁴ Rok, ki je od dne, ko je nacionalnim parlamentom dostopen osnutek zakonodajnega akta v uradnih jezikih EU, do dne, ko je uvrščen na začasni dnevni red Sveta zaradi njegovega sprejetja.

¹⁵ Osnutek zakonodajnega akta pa pomeni predloge Komisije, pobude skupine držav članic, pobude Evropskega parlamenta, zahteve Sodišča, priporočila Evropske centralne banke in zahteve Evropske investicijske banke za sprejetje zakonodajnega akta.

mehanizem zgodnjega opozarjanja za nacionalne parlamente postal sredstvo sodelovanja v zakonodajnem postopku, ki bo presejal omejitve svoje formalne šibkosti.

Lizbonska pogodba je torej na nek način pomenila prvi korak k bolj dejavnemu vključevanju nacionalnih parlamentov v zakonodajno delovanje EU, ta korak pa vsekakor ni zadnji. V pričakovanju je še veliko (pozitivnih) sprememb v okviru nacionalnih parlamentov držav članic EU. Kot primer lahko navedem tudi samo rast oz. vzpon Evropskega parlamenta, ki si je vse od leta 1979 prizadeval za čim bolj aktivno vlogo v zakonodajnih postopkih in se počasi, z leti pridružil Svetu, ki sedaj velja za povsem enakega so-zakonodajalca. Oba veljata danes za močna predstavnika demokratične ideje enotnosti evropskih državljanov in morda lahko pričakujemo, da bo s tega vidika tudi vloga nacionalnih parlamentov držav članic z leti večja oz. še bolj jasno definirana pri določenih zadevah.

5.4 VLOGA DRŽAVNEGA ZBORA REPUBLIKE SLOVENIJE PO UVELJAVITVI LIZBONSKE POGODBE

Kot je že omenjeno v predhodnem poglavju se je z Lizbonsko pogodbo okrepila vloga nacionalnih parlamentov, saj so prvič formalno vključeni v proces sprejemanja evropske zakonodaje, z novimi določbami v pogodbi in v protokolih¹⁶ pa so jasno navedene tudi pravice in obveznosti nacionalnih parlamentov.

Nacionalni parlamenti so dejavni tako, da sodelujejo v mehanizmih ocenjevanja izvajanja politik na področju svobode, vključeni so v politični nadzor Evropola¹⁷ in Eurojusta¹⁸, skrbijo za spoštovanje načela subsidiarnosti, varnosti in pravice. Hkrati so tudi obveščeni o prošnjah za pristop k Uniji ter o osnutkih zakonodajnih aktov EU s strani institucij EU, sodelujejo v postopkih pri reviziji pogodb, navsezadnje pa so udeleženi pri medparlamentarnem sodelovanju med nacionalnimi parlamenti in Evropskim parlamentom (Državni zbor RS, 2011).

Lizbonska pogodba daje nacionalnim parlamentom pri zadevah EU prvič vlogo, ki se jasno razlikuje od vloge njihovih nacionalnih parlamentov oz. nadzora nad delom vlade v postopkih odločanja na ravni EU. S to novostjo lahko nacionalni parlamenti prispevajo k večji preglednosti in močnejšemu demokratičnemu nadzoru delovanja EU. Na ta način lahko svojim državljanom in državljkam tudi približajo samo EU ter učinkovito prispevajo k

¹⁶ Protokol o vlogi nacionalnih parlamentov v Evropski uniji ter Protokol o uporabi načela subsidiarnosti in sorazmernosti.

¹⁷ Je evropski policijski urad, njegova naloga pa je izmenjava informacij o kaznivih dejanjih na področju celotne EU.

¹⁸ Je organ EU, ustanovljen z namenom spodbujanja in izboljšanja koordinacije med pristojnimi pravosodnimi organi držav članic EU pri preiskavah in pregonu čezmejnega in organiziranega kriminala.

oblikovanju evropskega političnega prostora. V okviru te zadeve je zelo pomemben 12. člen PEU, ki govori o tem, da lahko nacionalni parlamenti prispevajo k dobremu delovanju EU¹⁹.

Državni zbor lahko tako kot drugi nacionalni parlamenti prispeva k dobremu delovanju EU. Postopki, ki jih predvidevata predloga sprememb za dopolnitev Poslovnika Državnega zbora in Zakona o sodelovanju med DZ in vlado v zadevah EU, bodo omogočili, da bo dejavno vključen v postopke odločanja na evropski ravni in bo prispeval k boljši pripravi in večji skladnosti zakonodaje na ravni EU (Državni zbor, 2011).

Lizbonska pogodba je pomembna tudi zaradi same okrepitve načela subsidiarnosti – nacionalni parlamenti imajo pristojnost, da se v postopek oblikovanja politik na ravni EU aktivno vključijo že v zgodnji fazi, ter da so vključeni v preverjanje spoštovanja tega načela do sprejetja zakonodajnega akta v institucijah EU. Če pride do primera kršitve tega načela, se lahko sproži tožbo pred Sodiščem EU.

Tako ima tudi DZ pomembno nalogo pri oblikovanju ustreznih internih postopkov in mehanizmov, da je lahko v čim hitrejšem času, z najvišjo učinkovitostjo vključen v procese odločanja na evropski ravni. Za uresničevanje določb Lizbonske pogodbe glede nacionalnih parlamentov se v DZ trenutno uporablja postopek, ki temelji na sklepih, katere sprejme pristojni odbor. Pobudnik in končna instanca – predvsem pri nadzoru upoštevanja načela subsidiarnosti – je Odbor za zadeve EU. Ravno tako je v postopek vključena tudi Zakonodajno-pravna služba in matično delovno telo. Za večje razumevanje samega področja DZ je pomemben podatek, da DZ izvaja le tiste t.i. teste subsidiarnosti, ki so bili koordinirano dogovorjeni v okviru Konference odborov parlamentov EU za evropske zadeve. V okviru tega je bila februarja 2010 ustanovljena posebna delovna skupina, ki so jo sestavljali predsednik Komisije za poslovnik, predsednica Odbora za zadeve EU ter predstavniki poslanskih skupin, ki so pokazale interes za sodelovanje.

Glede na predlagane spremembe in dopolnitve poslovnika bo tako DZ na plenumu odločil o pobudi Evropskega sveta iz člena 48 (7)²⁰ PEU in o tožbi pred Sodiščem EU zaradi z zakonodajnim aktom institucij EU kršenega načela subsidiarnosti, se seznanil s prošnjo posamezne države za pristop k EU ter z vsebino in rezultati ocenjevanja izvajanja politik EU s področja svobode, varnosti in pravice v skladu s 70. členom PEU (Prelesnik in Bergant, 2010, str. 263). Kar se tiče same izvedbe načela subsidiarnosti se ta lahko zaključi na pristojnem odboru ali na seji DZ; tega namreč ni možno definirati, saj je vse popolnoma odvisno od politične presoje konkretnega osnutka zakonodajnega akta, podobno pa velja tudi za obravnavo predloga Sveta EU.

¹⁹ K dobremu delovanju EU prispevajo tako, da skrbijo za spoštovanje načela subsidiarnosti, so vključeni v politični nadzor Europolu, udeleženi so pri medparlamentarnem sodelovanju med nacionalnimi in Evropskim parlamentom itd.

²⁰ Za sprejetje sklepa Evropski svet odloča soglasno po odobritvi Evropskega parlamenta, ki odloča z večino svojih članov.

Pri samem upoštevanju oz. nadzoru načela subsidiarnosti je zelo pomemben postopek tožbe zaradi kršitve le –tega z zakonodajnim aktom institucij EU pred sodiščem EU. Ravno s tega vidika je bila namreč tudi predlagana dopolnitev Zakona o sodelovanju med državnim zborom in vlado v zadevah EU. Določeno je namreč, da bo po končanem notranjem postopku Državno pravobranilstvo tisto, ki bo na podlagi aktov, prejetih od DZ oz. ob njegovem sodelovanju, pripravilo končno besedilo tožbe ter jo vložilo na Sodišče EU (Nahtigal, 2008, str. 268). Če pride do primera, kjer mnenja DZ in Vlada ne najdeta skupne besede glede upoštevanja načela subsidiarnosti v zakonodajnem aktu institucij EU, mora Državno pravobranilstvo pred Sodiščem EU zastopati stališče, ki ga je sprejel DZ. Povedano drugače; Vlada kljub morebitnemu nestrinjanju s stališčem DZ ne more zahtevati, da bi se uveljavila drugačna stališča od tistih, ki jih je sprejel DZ, ter da bi se takšno zahtevo za vložitev tožbe zaradi kršitve načela subsidiarnosti zavrnilo.

Sam namen predlaganih dopolnitev in sprememb poslovnika in zakonika je ta, da bo DZ v največji meri izkoristil možnosti, ki mu jih daje Lizbonska pogodba za vključevanje v postopke odločanja na ravni EU, izpostaviti pa je treba tudi dejstvo, da narašča število zakonodajnih aktov sprejetih na ravni EU, s tem pa pristojnosti nacionalnih parlamentov omogočajo, da bo evropska zakonodaja podvržena njihovem vplivu in nadzoru v zgodnji in poznejši fazi. Tako lahko torej nacionalni parlamenti prispevajo k boljši pripravi in večji skladnosti zakonodaje na ravni EU (Nahtigal, 2008, str. 270).

5.5 NADZOR UPOŠTEVANJA NAČELA SUBSIDIARNOSTI

Z Lizbonsko pogodbo je prišlo tudi do večje pomembnosti same uporabnosti načela ter novega postopka za zgodnje opozarjanje. Protokol, ki je bil priložen k Lizbonski pogodbi (Protokol št. 2²¹), uvaja t.i. "postopek za zgodnje opozarjanje" (early warning procedure), s katerim nacionalni parlamenti preučijo skladnost zakonodajnih predlogov Evropske komisije in drugih institucij EU, katere so predlagateljice zakonodajnih aktov, ter posredujejo svoja mnenja (Državni zbor, 2011).

Glavna lastnost tega postopka je, da se prepreči, da bi EU pri delovanju posegala na področja, ki niso v njeni pristojnosti, ampak ostajajo v pristojnosti držav članic. Določeno je namreč, da od dne, ko je parlamentom dostopen osnutek zakonodajnega akta v uradnih jezikih EU, do dne, ko je uvrščen na začasni red Sveta zaradi sprejetja stališča po zakonodajnem postopku, mora preteči rok osmih tednov. Pravilo je, da lahko vsak nacionalni parlament v osmih tednih po posredovanju zakonodajnega predloga poda mnenje z obrazložitvijo, hkrati pa so podani tudi razlogi zaradi katerih meni, da predlog ni v skladu z načelom subsidiarnosti. Nacionalni parlamenti imajo dodeljene glasove, in sicer ima vsak posamično po dva glasova.

Glede na število obrazloženih mnenj ter učinek na osnutek obstajata dve različici mehanizma zgodnjega opozarjanja. Manj strog oz. milejši se imenuje mehanizem »rumenega kartona«,

²¹ Protokol o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti.

ki govori o tem, da če pride do primera, ko parlamenti posredujejo svoja mnenja, ki skupaj tvorijo najmanj tretjino (trenutno 18 glasov od skupno 54) vseh glasov nacionalnih parlamentov, potem mora institucija, ki je osnutek posredovala, tega ponovno preučiti. Po ponovni preučitvi se lahko predlagatelj odloči, da bo zakonodajni osnutek ohranil, spremenil ali ga umaknil. Sledi še nekoliko strožja različica mehanizma, ki pa se imenuje »oranžni karton«. Ta pride v poštev takrat, ko v okviru rednega zakonodajnega postopka zoper osnutek obrazložena mnenja posreduje vsaj polovica vseh nacionalnih parlamentov (trenutno 28 glasov). V tem primeru se Komisija lahko odloči, da bo vztrajala pri enaki obliki zakonodajnega predloga, za tem pa Svet in Evropski parlament na koncu prve obravnave ob preučitvi navedb nacionalnih parlamentov presodita, ali predlog krši načelo subsidiarnosti. Povedano drugače: odločijo se, ali bo predlog ohranjen, spremenjen ali umaknjen.

S tem pa še ni konec; predlagatelj se lahko namreč kljub vsemu odloči, da bo svoj predlog ohranil, in če pride do tega, sledi poseben postopek. Predlagatelj mora podati mnenje, kjer razloži, kako je upoštevano načelo subsidiarnosti. Nato se to mnenje predlagatelja skupaj z obrazloženimi mnenji nacionalnih parlamentov predloži zakonodajnim institucijama (samo Svetu EU ali Svetu EU in Evropskemu parlamentu). Obe instituciji nato odločata o tem, ali bosta zakonodajni postopek nadaljevali ali ne. V tem postopku se upoštevajo obrazložitve nacionalnih parlamentov, ki so skupne večini parlamentov ter obrazloženo mnenje predlagatelja zakonodaje. Če na podlagi 55 odstotkov večine članov Sveta EU ali večine oddanih glasov v Evropskem parlamentu zakonodajalec meni, da predlog ni združljiv z načelom subsidiarnosti, se zakonodajni predlog ne obravnava več.

V Sloveniji pravno podlago za nadzor nad načelom subsidiarnosti predstavlja pododdelek "e) Nadzor nad upoštevanjem načela subsidiarnosti" oz. 154. člen Poslovnika Državnega zbora. Postopek se lahko zaključi na pristojnem odboru ali na seji DZ. V postopek so vključeni pristojni odbor (Odbor za zadeve Evropske unije, Odbor za zunanjo politiko) in matična delovna telesa. Izvedba postopka se izvede na zahtevo najmanj $\frac{1}{4}$ poslancev, ali na podlagi sklepa pristojnega odbora ali matičnega delovnega telesa. Pogoji morajo biti potrjeni in tako o izpolnjevanju pogojev za izvedbo postopka odloči zakonodajno-pravna služba DZ. Prvo telo, ki sprejme mnenje o skladnosti osnutka z načelom subsidiarnosti je matično delovno telo. Ta morebitno ugotovljeno kršitev posebej utemelji in mnenje pošlje pristojnemu odboru, ki pa na podlagi mnenja matičnega delovnega telesa sprejme sklep o skladnosti osnutka zakonodajnega akta z načelom subsidiarnosti.

Pomembno je tudi omeniti, da ima pristojni odbor ali najmanj $\frac{1}{4}$ poslancev pravico zahtevati, da o skladnosti osnutka zakonodajnega akta z načelom subsidiarnosti na seji odloči DZ. Kadar je ugotovljena kršitev, predsednik DZ sklep z obrazložitvijo pošlje predsednikom Evropskega parlamenta, Sveta Evropske unije in Evropske komisije, obvestiti pa mora tudi vlado in predlagatelja, o začetku in zaključku postopka nadzora nad upoštevanjem načela subsidiarnosti pa mora ravno tako obvestiti tudi Državni svet (Državni zbor, 2011).

6 ŠTUDIJE PRIMEROV UPOŠTEVANJA NAČELA SUBSIDIARNOSTI

6.1 PREDLOG DIREKTIVE O SEZONSKIH DELAVCIH

Evropska komisija je predložila predlog direktive o sezonskih delavcih²² v okviru zakonitega priseljevanja. Za ta predlog je prejela največ obrazloženih mnenj nacionalnih parlamentov do zdaj²³, in sicer je devet zbornic²⁴ izrazilo pomisleke glede upoštevanja načela subsidiarnosti.

Bile so namreč mnenja, da je na tem področju na nacionalni ravni že dovolj predpisov, in da EU ne more ustrezno obravnavati nacionalnih posebnosti. Tako obstaja možnost, da predlog ne bo uresničil cilja upravljanja migracijskih tokov, saj države članice še vedno nadzorujejo število sprejetih državljanov tretjih držav. Devet zbornic je dalo tudi pozitivno mnenje glede prispevanja k zagotavljanju enotnega varstva, skupnih meril za sprejem in pogojev bivanja po vsej Evropi, hkrati pa cenijo, da imajo države članice pravico, da določijo kvote za sprejem. Nekatere zbornice, ki so dvomile glede upoštevanja načela subsidiarnosti so menile, da predlog krši načelo sorazmernosti, saj lahko vpliva na nacionalne sisteme socialnega varstva. Iz tega razloga sta dve zbornici²⁵ predlog uradno zavrnila.

Komisija je na tej točki poudarila, da je treba oblikovati skupni okvir na ravni EU, da bi preprečili izkrivljanje migracijskih tokov in nezakonite vstopne, zaščitili sezonske delavce iz tretjih držav in preprečili socialni damping. Omenila je tudi, da predlog vključuje določbe, ki bi državam članicam omogočale prilagoditev posebnostim nacionalnih trgov dela. Po drugi strani je Odbor regij, ki je upošteval stališča in utemeljitve nacionalnih parlamentov vendarle ugotovil, da je predlog združljiv z načelom subsidiarnosti, saj preprečuje, da bi se nacionalni sistemi spustili v tekmo za najmanjšo zaščito sezonskih delavcev. Zakonodajalca sta predlog začela obravnavati šele pred kratkim.

6.2 PROGRAM ZA RAZDELJEVANJE HRANE NAJBOLJ OGROŽENIM OSEBAM

Evropska komisija je leta 2008 predlagala revizijo programa za razdeljevanje hrane najbolj ogroženim osebam²⁶, ki izhaja še iz leta 1987, vendar razprave v Svetu niso napredovale zaradi manjšine držav članic, ki se s predlogom niso strinjale. Večina držav je namreč menila, da ta program ne spada pod skupno kmetijsko politiko, saj razdeljevanje hrane pokrivajo politike socialnega skrbstva, ki so v nacionalni pristojnosti.

²² COM(2010) 379.

²³ Tu in v nadaljevanju, podrobnosti o mnenjih nacionalnih parlamentov so na voljo prek baze podatkov IPEX: http://www.ipex.eu/ipex/cms/home/Documents/dossier_COD20100210/lang/en.

²⁴ Avstrijska Nationalrat in Bundesrat, češka Senát in Poslanecká sněmovna, nizozemska Eerste Kamer in Tweede Kamer, poljski Senat ter House of Commons in House of Lords Združenega kraljestva.

²⁵ Latvijška Saeima in litovska Seimas.

²⁶ COM(2008) 563.

Nato je leta 2010 Komisija sprejela spremenjeni predlog²⁷ za prilagoditev mehanizmov izvajanja predloga iz leta 2008 določbam Lizbonske pogodbe. Več nacionalnih parlamentov je namreč izjavilo, da predlog ni v skladu z načelom subsidiarnosti ter podalo mnenje, da se je osredotočenost s kmetijske politike preselila na socialno politiko. Nekateri nacionalni parlamenti so opozorili tudi na to, da predlogu iz leta 2010 ni priložena izjava o subsidiarnosti.

Iz vseh teh razlogov je kasneje Komisija v svojih odgovorih obrazložila, da je namen tega predloga dvojen; prvi je izpolniti cilj Pogodbe glede varnosti preskrbe s hrano, drugi pa, da ima glavno vlogo pri razpolaganju z javnimi intervencijskimi zalogami kmetijskih proizvodov. Odboru regij in Ekonomsko-socialnemu odboru se je predlog zdel sprejemljiv in o njem še vedno razpravljata zakonodajalca (Poročilo Komisije o subsidiarnosti in sorazmernosti, 2011).

6.3 DIREKTIVA ZA ENOTNO ŽELEZNIŠKO OBMOČJE

Septembra 2010 je Evropska komisija predlagala direktivo, s katero bi se vzpostavilo enotno evropsko železniško območje²⁸, namen pa je bil oživeti železniški sektor. Luksemburška vlada Chambre des Députés je podala mnenje z obrazložitvijo in ugotovila, da je v glavnem ukrepanje na ravni EU primerno, vendar več konkretnih določb krši načelo subsidiarnosti.

Decembra 2010 je tako sledila prva politična razprava predlogov v Svetu, s katero so izpostavili nekaj pomislekov glede načela subsidiarnosti. Ena država članica je opozorila, da je pri predlogu potrebna previdnost pri razvoju in objavi nacionalnih strategij za železniško infrastrukturo, saj so za dolgoročno načrtovanje pristojne države članice.

Glede začasnega znižanja uporabnin za dostop do prog za vlake, opremljene z evropskim sistemom za nadzor vlakov, je več delegacij poudarilo, da hočejo obdržati pravico do zaračunavanja dodatnih stroškov ali povečanja obstoječih, da nadomestijo izgube prihodka zaradi tega znižanja.

Ta predlog čaka na prvo obravnavo v Evropskem parlamentu, Odbor regij, ki pa še ni podal svojega mnenja o subsidiarnosti, pa je opozoril, da je to vprašanje ključnega pomena za lokalne in regionalne organe²⁹.

²⁷ COM(2010) 486.

²⁸ COM(2010) 475 (prenova).

²⁹ Mnenje COR/2010/297.

7 ZAKLJUČEK

Načelo subsidiarnosti je zapleteno vprašanje z evropskega, političnega, pravnega in družbenega procesa integracije. Glede na preučeno lahko predvidevam, da bo tako ostalo tudi naprej. Eden od razlogov za to je, da se načelo nanaša na skoraj vsa vprašanja integracije EU in širšega evropskega prostora, razlog pa tiči tudi v tem, da po eni strani k temu prispeva ambivalentnost pojmovanja načela subsidiarnosti, ki ne določa pristojnosti, temveč govori o tem, ali naj EU ukrepa, kadar ima pristojnosti za določen primer, ali ne.

Državljeni EU imajo namreč še danes, kljub mnogim novostim in vedno boljšim pogojem za delovanje in življenje v EU, vedno večje pomisleke. Nekateri so seveda zadovoljni, saj imajo občutek, da živijo v razvitem območju, spet drugi imajo vedno pripombe. Ker se vse spremembe tičejo državljanov in državljanek, lahko v okviru tega izpostavim tudi ključen primer večne problematike, tako v državah članicah kot v Sloveniji, in sicer neprimerno delovanje Ustavnega sodišča glede kršenja človekovih pravic. Znano je, da sodišča (na splošno) v Sloveniji delujejo dokaj počasi, ter da se primeri nalagajo iz dneva v dan, za razrešitev določenega primera pa je včasih potrebno celo več let. Ogromno je tudi primerov, kjer se sodišča ne zavedajo svojih pristojnosti oz. nalog, ki jih nalaga Sodišče EU, s tem pa se primeri kopičijo in ponavljajo v slednjem. Glede na raziskave s konference o načelu subsidiarnosti je namreč dokazano, da Sodišče EU po nekaj več letih dobi isti primer, le da se razlikuje država članica, a včasih še to ne. Če bi se sodišča držav članic bolj držala svojih obveznosti, bi s tem olajšala delo tudi Sodišču EU in tako bi lahko rekli, da bi se načelo subsidiarnosti dejansko bolj upoštevalo oz. izboljšalo na področju v okviru le-tega, v splošnem pa je potrebno tudi zavedanje, da je načelo subsidiarnosti ena od temeljnih rešitev za ponavljajoče se primere na Sodišču EU.

Lizbonska pogodba je tako na nek način komaj začetek do ključnih izboljšav, saj je ogromno dobrih lastnosti v teoriji, medtem ko so v praksi še vedno težave ter potrebne izboljšave.

Jasno je, da si EU prizadeva za čim boljšo učinkovitost, vendar so slabosti še vedno prisotne, sploh pa so kritične tiste, ki so najbolj pomembne za posameznike – kršenje človekovih pravic. Morda bi bilo dobro, da si za zgled vzamemo še danes živeče (politične) legende, ki so mnogo pripomogle k temu svetu, kot so Jacques Delors, Jean Monnet in Robert Schuman, saj so bili sposobni izpeljati celovito rekonstrukcijo EU v ekonomskem, socialnem, institucionalnem in političnem smislu.

Namen te diplomske naloge je bil predstaviti načelo subsidiarnosti in njegov pomen za ravnovesje v EU. Kot je bilo že omenjeno v diplomskem delu, je obseg, definicija oz. sam pomen načela velik, saj predstavlja pogoje za delovanje na več področjih. Ogromno je primerov, kjer je bilo načelo subsidiarnosti kršeno in obratno, vsekakor pa je najbolj pomembno, da si EU prizadeva k izboljšanju. Določene spremembe enostavno niso možne v zelo kratkem času, tako da bo verjetno minilo še kar nekaj časa, dokler ne bomo mogli reči, da se teorija dejansko uveljavlja tudi v praksi.

Problematika načela subsidiarnosti postavlja vprašanje o najboljši in pravilni ureditvi politične skupnosti in sčasoma, ko ga bodo vsi organi oz. institucije upoštevale, bo tudi to načelo bolj oživelo. V veliko pomoč Evropskemu parlamentu oz. Svetu so zdaj tudi nacionalni parlamenti držav, saj lahko resnično dobro premislijo, ali je na določenem področju v zakonskem aktu bilo načelo kršeno ali ne in tako s skupnimi močmi pridejo do zaključka. Načelo subsidiarnosti se bo moralo v prihodnje enostavno obravnavati v še bolj resnem smislu in tako bomo lahko dosegli namen ter cilje Lizbonske pogodbe.

LITERATURA IN VIRI

SAMOSTOJNE PUBLIKACIJE

- BENKO, Riana, BERCE, Jaro, KASTELIC, Janja, MURN, Ana, PRAŠNIKAR, Astrid, VLAJ, Stane, ZADEL, Tončka (2002). *Na poti v EU*. Slovenski raziskovalni inštitut za management. Ljubljana.
- ENDO, Ken (1994). *The Principle of Subsidiarity*. From Johannes Althusius to Jacques Delors, Hokkaido University Collection of Scholarly and Academic Papers. Hokkaido.
- IVANC, Blaž (2005). *Pravno načelo subsidiarnosti*. Nova revija. Ljubljana.
- JEŠOVNIK, Peter (2002). *Evropska unija*. Visoka šola za management v Kopru. Ankaran.
- KOCJANČIČ, Rudi, RIBIČIČ, Ciril, GRAD, Franc, KAUČIČ, Igor (2009). *Ustavno pravo Slovenije*. Fakulteta za upravo. Ljubljana.
- SPEKTORSKIJ, Evgenij (1932). *Zgodovina socialne filozofije*. Slovenska matica. Ljubljana.
- URAD VLADE ZA INFORMIRANJE (2003). *Slovenija v Evropski uniji?*. Urad Vlade RS za informiranje. Ljubljana.
- VRŠAJ, Egidij (2002). *Slovenija v Evropski uniji*. Ognjišče. Ljubljana.

SLOVARJI:

- SURK, Vlado (1995). *Leksikon politike*. Obzorja, Maribor.
- TAVZES, Miloš (2002). *Veliki slovar tujk*. Cankarjeva založba. Ljubljana.
- WIESTHALER, Fran (2007). *Latinsko slovenski slovar*. Kres. Ljubljana.

PRISPEVEK OZ. POGlavJE V KNJIGI, ZBORNIKU

- ACCETO, Matej (2010). *Vloga državnega zbora kot nacionalnega parlamenta po uveljavitvi Lizbonske pogodbe*. V: Prihodnost parlamentarne demokracije, Državni zbor Republike Slovenije. Ljubljana.

- BERGANT, Zvonko, PRELESNIK, Mojca, (2010). *Vloga državnega zbora po uveljavitvi Lizbonske pogodbe*. V: Prihodnost parlamentarne demokracije, Državni zbor Republike Slovenije. Ljubljana.
- NAHTIGAL, Matjaž (2010). *Vloga Evropskega in nacionalnih parlamentov pri premagovanju krize*. V: Prihodnost parlamentarne demokracije, Državni zbor Republike Slovenije. Ljubljana.

PREDPISI:

- (1991). Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 33/1991.
- (2007). Lizbonska pogodba. Uradni list Evropske unije, C 306/01.
- (2007). Protokol o uporabi načel subsidiarnosti in sorazmernosti. Uradni list Evropske unije, C 83/01.
- (2010). Pogodba o delovanju Evropske unije Uradni list Evropske unije, C 83/01.
- (2010). Pogodba o Evropski uniji .Uradni list Evropske unije, C 83/01.
- (2010). Poslovnik državnega zbora (PoDZ-1C). Uradni list RS, št. 105/2010

VIRI Z INTERNETA:

- ASSEMBLY OF EUROPEAN REGIONS (2011). *Subsidiarity principle*. Dostopno 26.8.2011 na: <http://www.aer.eu/main-issues/subsidiarity.html>.
- CHRISTOS POURGOURIDES (2010). *Strengthening subsidiarity subsidiarity: integrating the Court's case-law into national law and judicial practice*. Dostopno 29.9.2010 na: http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2010/01102010_PourgouridesSkopje_E.pdf.
- CONSTITUTIONAL – CONVENTION (2003). *The principle of subsidiarity a story of well intended but weak principle*. Dostopno 4.2.2003 na: <http://www.constitutional-convention.net/bulletin/archives/000093.html>.
- DRŽAVNI ZBOR REPUBLIKE SLOVENIJE (2011). *Nova vloga nacionalnih parlamentov po uveljavitvi Lizbonske pogodbe*. Dostopno 23.8.2011 na: <http://www.dz->

rs.si/index.php?id=562.

- EPP GROUP IN THE EUROPEAN PARLIAMENT (2011). *Nadzor načela subsidiarnosti in okrepljena vloga državnih parlamentov*. Dostopno junija 2004 na: http://www.eppgroup.eu/Policies/pkeynotes/32defence-subsidiarity_sl.asp.
- EUROJUST (2011). *The history of Eurojust*. Dostopno 12.9.2011 na: <http://www.eurojust.europa.eu/about.html>.
- EUROPA (2011). *European voluntary humanitarian aid corps*. Dostopno 19.8.2011 na: http://ec.europa.eu/commission_2010-2014/georgieva/hot_topics/voluntary_humanitarian_en.html.
- EUROPA (2011). *Lizbonska pogodba*. Dostopno 14. 8. 2011 na: http://europa.eu/lisbon_treaty/glance/institutions/index_sl.html.
- EUROPA (2011). *Evropski parlament*. Dostopno 16.8.2011 na: http://europa.eu/about-eu/institutions-bodies/european-parliament/index_sl.html.
- EUROPA (2011). *Dan Evrope*. Dostopno 12.9.2011 na: http://europa.eu/abc/symbols/9-may/index_sl.html.
- EUROPA (2011). *Subsidiarity*. Dostopno 12.8.2011 na: http://europa.eu/legislation_summaries/glossary/subsidiarity_en.html.
- EUROPOL (2011). *About Europol*. Dostopno 12.9.2011 na: <https://www.europol.europa.eu/content/page/about-europol-17>.
- EUROPOL (2011). *Robert Schuman (1886-1963)*. Dostopno 12.8.2011 na: http://europa.eu/about-eu/eu-history/1945-1959/foundingfathers/schuman/index_sl.html.
- EVROPSKA CENTRALNA BANKA (2011). *Evropska unija*. Dostopno 12.8.2011 na: <http://www.ecb.int/ecb/history/ec/html/index.sl.html>.
- EVROPSKI PARLAMENT (2011). *Evropski parlament in Lizbonska pogodba*. Dostopno 1.9.2009 na: <http://www.europarl.si/view/sl/press-release/Ljubljana/LJ-2009/November.html;jsessionid=0917B33827F66347408FAA2662944DAF>.
- EVROPSKI PARLAMENT (2011). *Načelo subsidiarnosti*. Dostopno 18.8.2011 na: http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/how/characteristics/article_7148_sl.htm.

- EVROPSKA KOMISIJA (2011). *Poročilo Komisije o subsidiarnosti in sorazmernosti*. Dostopno 11.9.2011 na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0344:FIN:SL:PDF>.
- MINISTRSTVO ZA ZUNANJE ZADEVE (2011). *Lizbonska pogodba*. Dostopno 16. 8. 2011 na: http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika/evropska_unija/lizbonska_pogodba/.
- POURGOURIDES CHRISTOS (2010). *Strengthening subsidiarity: integrating the court's case-law into national law and judicial practice*. Dostopno 29.9.2010 na: http://www.assembly.coe.int/CommitteeDocs/2010/01102010_PourgouridesSkopje_E.pdf.
- THE EUROPEAN PARLIAMENT (2011). *Evropski parlament in Lizbonska pogodba*. Dostopno 16.8.2011 na: <http://www.europarl.europa.eu/parliament/public/staticDisplay.do?id=66&language=SL>.
- VLADNI PORTAL Z INFORMACIJAMI O ŽIVLJENJU V EVROPSKI UNIJI (2011). *Evropski parlament*. Dostopno 20.8.2011 na: <http://www.evropa.gov.si/si/institucije-in-organi/evropski-parlament/>.
- VLADNI PORTAL Z INFORMACIJAMI O ŽIVLJENJU V EVROPSKI UNIJI (2011). *Ustava za Evropo*. Dostopno 24.8.2011 na: <http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-pogodba/ustava-za-evropo/>.
- VLADNI PORTAL Z INFORMACIJAMI O ŽIVLJENJU V EVROPSKI UNIJI (2011). *Lizbonska pogodba*. Dostopno 24.8.2011 na: <http://www.evropa.gov.si/si/vsebina/novice/aktualne teme/2009/lizbonska-pogodba/>.
- VLADNI PORTAL Z INFORMACIJAMI O ŽIVLJENJU V EVROPSKI UNIJI (2011). *Pristojnosti nacionalnih parlamentov*. Dostopno 26.8.2011 na: <http://www.evropa.gov.si/si/pristojnosti/pristojnosti-nacionalnih-parlamentov/>.
- VLADNI PORTAL Z INFORMACIJAMI O ŽIVLJENJU V EVROPSKI UNIJI (2011). *Pogodba, ki utrjuje vlogo Evropske unije v svetu*. Dostopno 13.9.2011 na: <http://www.evropa.gov.si/si/lizbonska-pogodba/lizbonska-pogodba-v-10-korakih/pogodba-ki-utrjuje-vlogo-evropske-unije-v-svetu/>.